

Luceafărul

SALA
DE
LECTURĂ

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

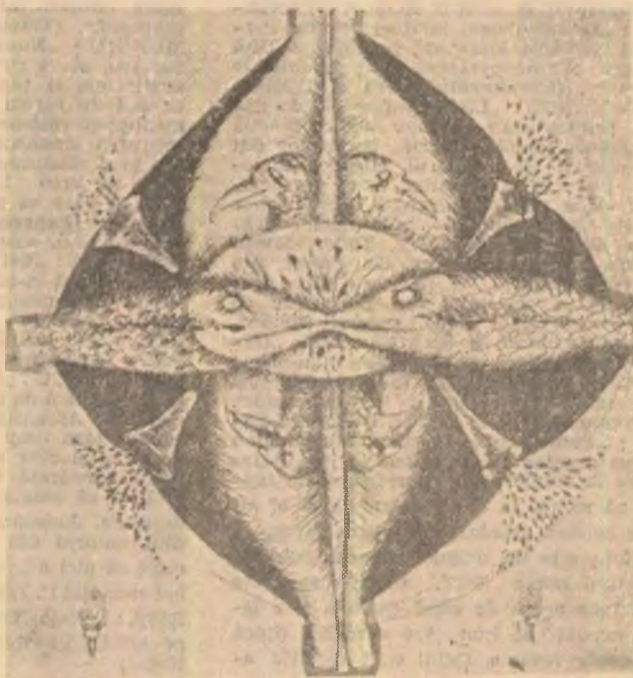
Serie nouă • Mercuri 23 iunie 1993 25 (173)

SOLUȚIA SCHIMBĂRII (I)

Schimbarea de guvern – pronosticată de comentatorii politici pentru următoarele luni, de nu chiar săptămâni – poate să însemne mult așteptatul pas spre redresarea vieții economice și sociale românești, după cum poate să nu însemne nimic. Depinde, se înțelege, de natura acestei schimbări. Dacă actualul guvern va fi înlocuit cu unul provenit din actuala coaliție majoritară din Parlament, nu se va schimba nimic, cel mult vor fi alți actori care, însă, vor juca aceeași piesă. Poate mai expresiv decât cei dinainte, cu mai mult talent, eventual cu mai multă dăruire dar piesa fiind aceeași – și nu-i o piesă bună, e clar – rezultatul va fi și el același. Asta pentru că o piesă bună poate fi stricată de niște actori slabi dar o piesă proastă nu prea are cum să devină bună printr-un joc superior al actorilor. Dacă se va ajunge la un așa-zis guvern de uniune națională, cu participarea echilibrată a majorității de acum și a partidelor din opoziție – variantă cu multe, se pare, adeviziuni în lumea noastră politică – lucrurile nu vor sta mai bine, în ciuda speranțelor pe care mulți și le pun într-un atare gen de schimbare. Ca să aflăm de ce, n-avem decât să ne punem o singură întrebare: ce strategie politico-economică va adopta acest guvern de uniune națională? A FDSN-ului? Ar însemna să nu se schimbe nimic. A opoziției? Ar însemna să devină lipsită de sens prezența FDSN-ului care, fără îndoială, nu va renunța la propria strategie. O strategie de compromis? Ar însemna să ne îmbătăm cu apă rece pentru că, privind lucrurile în mod logic, nu văd cum s-ar putea ajunge la o soluție de compromis fericit între două strategii care, teoretic cel puțin, se bat cap în cap. Chiar dacă un asemenea compromis ar fi fezabil, efectele practice ale aplicării lui nu vor putea asigura redresarea multiplă pe care ne-o dorim, pentru bunul motiv că un hibrid atât de micurist frizează monstruosul. A treia și ultima variantă de schimbare a guvernului este ca opoziția să-și asume integral formarea acestuia. Bunul simț ne spune că aceasta e varianta cea mai rezonabilă pentru că atunci când o strategie se dovedește greșită sau ineficientă, rezonabil e s-o schimbi. Numai că, o știm bine, ceea ce e rezonabil din perspectiva bunului simț poate că fie inacceptabil din perspectivă politică. Ne îndoim deci că actuala majoritate parlamentară va accepta să sprijine un guvern a cărui strategie e dată de opoziția aflată în minoritate. Deși, cuțitul fiind lângă os, o astfel de acceptare ar reprezenta un act de patriotism, o dovadă a dorinței – unanim declarate – de ieșire din marasmul în care ne găsim. Să presupunem, totuși, fie și *per quia absurdum*, că FDSN-ul va sprijini un guvern al opoziției bazat pe strategia acesteia. Care va fi aceasta? A liberalilor? A social-democraților? A PNȚ-cd-ului? Fiindcă nu se poate vorbi de o identitate a strategiilor celor trei direcții doctrinare care, compun, la această oră, opoziția parlamentară. Sigur că există lucruri comune tuturor, dar pentru a le exploata cum se cuvine ar fi necesar, chiar obligatoriu, ca parlamentarii opoziției să admită prevalența – cel puțin până la redresarea de care vorbeam – a ideilor strategice comune față de ideile strategice specifice fiecărei doctrine în parte. Din păcate, nu avem nici o garanție, deocamdată, în legătură cu acceptarea acestei prevalențe. Deși ar exista o cale spre ea, o cale care nu șifonează orgoliul de doctrină și, în același timp, se potrivește realității românești de astăzi: considerarea democrației creștine ca loc geometric al celorlalte două doctrine în discuție. Despre asta vom încerca să ne pronunțăm în numărul viitor al revistei.

Reproducem în paginile revistei lucrări ale lui Ștefan Călția expuse la Galeria «Catacomba». În pagina a 13-a, o cronică referitoare la această expoziție.

DEMIURGUL CEL RĂU

– IN PAGINA A 11 A –

CUVÂNTUL UNUI TICĂLOS

Mario Benedetti:

NICI CAIN, NICI ABEL

Un poem de

GABRIELE D'ANNUNZIO

– IN PAGINA A 15-A –

Donald Barthe'me:

CĂPITANUL BLOOD

– IN PAGINA A 16-A –

semn

Artele și patria

Galeria Academiei de Artă din București nu este una „cu vad”. În fața ferestrelor casci albe de pe str. G-ral Budișteanu, 10, trec ai ales tramvaiul. Și ele, după cum se știe, sunt pe linie, vorba aceluiași pictor de partid, nu se abat adică nici chiar la cântecul de sirenă al artei. Cu toate acestea, în Galeria inaugurată în ultimii ani, de când rector al Academiei e sculptorul Mircea Spătaru, iar profesorii sunt artiști de reală valoare, chemați numai pe acest criteriu, au avut loc evenimente culturale memorabile, cu participarea nu numai a studenților și profesorilor Academiei, ci și a altor intelectuali ori artiști de marcă din România. Acum câteva zile a fost vernisajul expoziției de pictură a clasei profesorului și eminentului pictor Vladimir Zamfirescu. Deși se vedea că expoziția pictează, cum remarcă scriitorul Tudor Țopa, prezent la fața locului, s-a remarcat studentul, un artist cu personalitate de pe acum, Felix Lupu, reprezentat prin nouă sau zece lucrări. De la pictura de șevalet la obiecte ne-academice sau neortodoxe, Felix Lupu parcurge un drum al cunoașterii artistice spre originalitate. Demne de văzut sunt și celelalte lucrări, printre care cele două obiecte artistice obținute prin prelucrarea unor bucăți de tablă

dintr-un automobil vechi (desigur nu al artistului) de Sergiu Mitran. La chemarea unor: Marius Barb, Brândușa Mateș, Cristian Stancu, Daniela Țurcan, Gabriela Gheorghie, Carmen Huluba, Mihai Șerbănescu, Tudor Marinescu, Eduard Marinov, Doina Marița, Maria Marian, Lidia Nicolae Pal, cât și a celor doi de mai sus, poate că „vadul” se va schimba și va trece chiar pe strada General Budișteanu. Pentru că această expoziție merită să fie văzută de toți iubitorii artelor frumoase.

A doua zi, tot la Galeria Academiei de Arte, s-au reluat discuțiile începute iarna trecută, ale unui grup (încă deschis) de oameni de cultură și artiști, la inițiativa lui Nicolae Breban și Dumitru Tepeșneag. De data aceasta s-a discutat despre „geniul poporului român”, cuvântul geniu fiind luat în înțelesul său original, latin, de spirit (daimon în grecește) care prezidează destinul fiecărei ființe și, deci, al fiecărui popor. Au vorbit: Nicolae Breban, Dumitru Tepeșneag, Denis Buican — genetician francez de origine română, Dan Laurențiu, Florin Iaru, Ion Stratan, Gh. Grigurcu, Maria-Luiza Cristescu, Magdalena Bedrosian, Cristian Popescu, Cătălin Țârlea, Ion Băduca, Iulian Costandache, Traian T. Coșovei, Mircea Martin, Angela Marinescu, Marta Petreu, Mircea Nedelciu, Tudor Țopa, Bogdan Ghiu și iar Florin Iaru... Una dintre idei a fost că despre poporul român și unitatea sa trebuie vorbit realist, fără patetism demagogic, adică — zicem noi — sentimentul național ar trebui răcit înainte de afirmarea lui, răcit la lumina adevărului și a logicii.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Înfrângerea morală a mumiilor anticomuniste

Sanctiunile divine ale propriilor noastre rătăcirii, rătăcirii în particular sau colective, se lasă așteptate: plutește în aer praful de pușcă ridicat de marșul zilnic al guvernărilor conduse de N. Văcăroiu, pregătiți să fie sacrificați de președintele Ion Iliescu la o adică? Se fac noi consultări oficiale cu partidele, cică, reprezentate în Parlament, ai crede că remanierea guvernamentală nu e numai o diversiune care să pună pe gânduri și să mai aplaneze dia nemulțumirile tacite populare, o dată ce sărăcia post-revoluționară de duh stă să sară în aer din 1 iulie, când suntem amenințați cu dublarea prețurilor (și așa, azi, fan-

tastice, la salariile simbolice ce le avem!), prin reunirea noii taxe pe valoarea adăugată cu devalorizarea dramatică a leului (se vorbește chiar de o atingere a mieii de lei la 1 dolar, luând exemplul căderii rublei la Moscova, rușii dându-ne lecții de „democrație” și „economie de plată”, falimentare în continuare, degeaba nu vrem să credem).

Personal, nu-mi mai făc iluzii de salvare a liniștii și consensului promis de I. Iliescu la realegerea sa din 27 septembrie 1992 dacă nu se iau măsuri autoritare în toamna acestui an: „neliniștile s-au strâns precum stolurile nesfârșite”, stoluri de nouri acizi, negri, nouri plini de discursuri demagogice de stânga-extremiste, cu tunele și fulgere, cu C.V. Tudori și Gh. Dumitrașcu în serie, cu „liste negre” de trădători, liste ale rușinii, care să te pună la stălpul infamiei, imbecile, nouri plini de viermi politici, gata să se rupă și să ne înzece...

Poate sunt prăpăstios, dar înă trăiesc, sincer, cu senzația că Puterea neocomunistă întinde anume coarda și pregătește o furtună populară devastatoare, o furtună a dezmoștenitorilor sortii, a desconsiderării poruncilor, să poată să aibă un motiv oficial să instituie o stare excepțională în țară, „salvatoare”, o stare de asediu, un „regim prezidențial” în cel mai bun caz o lovitură de stat, civilă sau militară: deși ar mai putea exista o ieșire pașnică din actualul marasm — alegerile generale anticipate (alegeri anticipate, altfel, ce se vor desfășura în toamna acestui an fără probleme în Polonia, și față de care Boris Elțin, la el în Rusia, se închină să aibă, de asemenea, de ele parte, adus la exasperare de anarhia instituită de el însuși prin „perestroika reformării comunismului gorbaciovist”!).

Perioada de tranziție post-totalitaristă ar fi trebuit să fie azi o problemă de conștiință a fiecăruia dintre noi, dar... Dar de unde atâta conștiință? Când nici Dumnezeu din ceruri nu vrea să se mai încurce cu „democrația originală” și nu se mai îndură azi, parcă, să ne redea nouă, românilor, frâna morală. Fiind clar că, până la urmă, orice am face, nu avem de unde să ne răscumpărăm un alt destin, drept care... Drept care e mai bine să ne resemnăm?

Eu, unul, nu sunt de acord cu nîr un fel de resemnare — parol, de aceea și risc, de la Revoluție până azi, să mă risipesc, „obstinat”, în asemenea întreprinderi publicistice, cum e articolul de față, fără valențe literare (câtă vreme literatura beletristică rămâne, totuși, singura mea rațiune de a exista în public), în speranța unei îndreptări morale generale, în timp, insesizabile pe moment, cum altfel, riscând să rămân un fel de mumie de muzeu în România! În speranța că „noi, cele câteva (zeci? sute? milioane?) de mumiile de muzeu care ne încăpătănăm în a ne înfrunta acest spirit nefast al veacului ucigătorilor de Dumnezeu” (vorba stîm noi cul), vom reuși să transcendem, demni, măcar pentru o clipă (o clipă cât o moarte!), să transcendem hidevosa realitate a acestei „perioade de tranziție” ajunsă paravan „democratic” al fărâdelegii fostilor (și actualilor nomenclaturiști) activiști P.C.R. — securiști înainte de toate, reformați în numele reinvierii strigolilor....

Petre Stoica

Liviu Ioan Stoiciu

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● „Un nou scandal a zguduit din temelii Parlamentul: Opoziția a părăsit sala. Din cauza intervenției violente a senatorului Gheorghe Dumitrașcu, FDSN s-a rupt în două”. ● „Senatorul (G.D., n.n.) și-a încheiat discursul arătând cu degetul partea sălii ocupată de opoziție, cu cuvintele: «Va exista un stat român atîta vreme cât partea dreaptă nu se va afla la putere!». Ca la un semn, parlamentarii din partidele de opoziție s-au ridicat în picioare”. (Evenimentul zilei, „publicație supusă sancțiunilor președintelui Ion Iliescu”) ● ANTON UNCU: „Așadar, am avut dreptate. Ingrijorarea exprimată în ziarul nostru în legătură cu starea de sănătate a Parlamentului României s-a dovedit justificată”. (România liberă) ● ADRIAN URȘU: „Incidentul Dumitrașcu. Jocul politic și-a găsit un nou Falstaff”. (Adevărul) ● DAN ANDREI: „Vidul conservă. Ce bine arată capul unora!”. (Puterea și Adevărul, Nehoiu) ● DAN STANCA: „Dl. Gh. Dumitrașcu este, pe bună dreptate, un om al tranziției. Tranziție nu ca vector, ci ca bulibăseală”; „Pornesc de la principiul că dacă nu ar fi fost necesar, dl. Dumitrașcu nu ar fi existat ca senator. Ar fi fost poate un profesor oarecare de istorie al plaiurilor dobrogenice și și-ar fi vărsat lacrimile nostalgice pentru strămoșii daci într-o damigeană de Murflatar”; „Fiindcă a afirma în gura mare că România nu va mai fi un stat național unitar dacă opoziția va lua puterea nu înseamnă doar a spune prăpăstii fără importanță pe care le poate debita un fost plutonier de securitate aflat cu nasul în rachiu, ci să aprinzi pur și simplu fiti-

luj războiului”. (Tineretul liber) ● A.P.: „Viol în doi timpi și trei mișcări”. (Dracula) ● NICOLAE CRISTACHE: „În fond, Gheorghe Dumitrașcu și-a făcut numărul obișnuit”. (Ora) ● ALEXANDRU PALEOLOGU: „Imbecilitatea a fost totdeauna imortalizată în mari opere satirice. Pentru cea auzită astăzi (teste vorba de idiotenia rostită în Parlament de Gh. D. n.n.) ne-ar trebui un geniu”. (Declarație, în AZI) ● PETRU IONESCU: „Cazul Dumitrașcu e aproape immortant”. (Cotidianul) ● SORIN ROȘCA STANESCU: „În cazul unei lovituri de stat Partidul România Mare are pregătită o listă neagră. 177 de persoane sunt pândite de moarte”. (Evenimentul zilei) ● COROLAN HANCU: „Lista conține 177 de nume, printre care aproape toată redacția «România liberă», liderii partidelor din opoziție și ex-premierul Theodor Stolojan. Intrucât la sfârșitul listei se specifică «lista rămâne deschisă propunerilor venite de la cetățeni», propunem adevărata listă a rușinii: C.V. Tudor, Miron Cosma, Adrian Păunescu, Gh. Funar, Ilie Verdeț și acoliții lor, persoane care, prin trecutul și prezentul lor, reprezintă cu adevărat o rușine pentru poporul român”. (România liberă) ● ILIE NEACȘU: „După părerea mea, potăile dare l-au atacat pe Vadim au scăpat ușor. Ele trebuiau tăvălite serios pe culoarele Parlamentului”. (Europa) ● GELU VOICAN VOICULESCU: „Pentru mine, Vadim este Caliban ajuns senator”; „As putea să mă pretez și eu la maniera lui: pornind de la faptul că mama sa era protestantă și el nu estebotezat ortodox, aș putea insinua că de fapt este un ungar disimulat sub cunoscutul nume VCT. Oricine se poate convinge acum de când Caliban și-a lăsat mustăți de hun. Are o nutură tipică de oagăr turanic. Ochii sunt specific asiatic. Dacă mai adăugăm și grupa sanguină și faptul că posedă pata mongolă

Lecția

Celebra piesă a lui Eugen Ionescu de la care am împrumutat titlul acestui fragment-eseu ar fi, indubitabil, principală metaforă, principalul simbol arătând către criza de dincolo de orice speranță a societății moderne în toate variantele acesteia, dacă nu ar fi ajuns — revelația simbolică — la depășirea liniei din gustul excesiv pentru simetrie al autorului.

Dezvoltând tema libertății, în unul din dialogurile sale, Platon spune că omul este îndreptățit și chiar obligat să renunțe la libertate, să se supună altui om, să devină — într-un fel — aservit, numai și numai în două condiții: când iubește și când învață, în situația, deci, a îndrăgostitului și în aceea a elevului, mai exact a discipolului. De fapt, trebuie să ne amintim, lumea adică nu a cunoscut durată limitată a actului învățării — condiția de discipol se abandona doar odată cu moartea maestrului. Dacă Platon este părisit de un Socrate condamnat să bea cucută pe când era un bărbat foarte tânăr încă, Aristotel se eliberează de tutela platonice abia la o vârstă cu adevărat matură — apoi el devine profesorul prințului Alexandru și numai după ce încheie și ciclul profesoral întemeiază Liceul și își scrie opera.

Erich Fromm vorbește de condiția schizoidă a vieții moderne; pentru marele psihanalist crizele lumii actuale vin din faptul că omul devenit — prin viciu de educație, dar și prin lipsa contactului afectiv pe care părinții ar fi trebuit să i-l ofere în copilărie — incapabil să înfrunte suferința, caută să se sustragă experienței emoționale. Faptul creează izolare, egocentrism, distorsiunea personalității. Omul este — pe scurt — inapt să iubească. Este însă, oare exact așa? Pasiunile, astăzi, sunt puternice, se declanșează parcă mai ușor și mai liber, expresia lor este mai evidentă — generează bucurii și tristeți cât se poate de observabile. Bărbații și femeile își confesează public experiențele intime, le repetă, le reiau precum o cercetare exactă într-un laborator hotărât să rezolve o problemă concretă, legată de un fenomen evident dar a cărui profunzime mai poate fi totuși sondată. Este clar că trăim sub un val de afectivitate, ori măcar de emoție, care nu rareori

ineacă rațiunea, care a devenit chiar obiectul unui cult modern — respectăm oricând cu mult mai mult pornirea spontană, sinceră, spunem noi, fie și ineficientă, decât calculul, venind din bune intenții, potrivit cu principiile, urmat și impus cu hotărâre și disponibilitate pentru efort. Simțim însă, cu toate acestea, că Erich Fromm are perfectă dreptate fără să reușim însă a pune în acord toate intuițiile, observațiile și concluziile la care am ajuns, pe acest tărâm.

Ceva similar trăim și în privința „Lecției” lui Eugen Ionescu. Robert McNamara, într-un celebru raport, de acum aproximativ douăzeci și cinci de ani, pretindea că succesul și avansul Occidentului este determinat de calitatea mai bună a învățământului universitar în această parte a lumii. În lumea de astăzi toți învață, dar pentru acest scop absurditatea textului ionescian nu se dovedește mai puțin relevantă. Uneori profesorul nu este apt să transmită nimic; alteori elevul nu reușește să-și asume condiția de elev. Simetrică sau nu, dificultatea contactului formativ este marea plagă a umanității moderne.

Criza României de astăzi și — într-o măsură sau alta — criza civilizației actuale constă în colapsul capacității umane de a învăța; de a învăța ori de a iubi? Și una și cealaltă. Cum? În ce mod se ajunge la această stare?

Aparent omul poate și învăța și iubi — ceea ce nu mai reușește este să facă sacrificiul ființei sale, al libertății, al voinței, al identității, pentru aceste fapte fundamentale umane și care, singure îl pot împlini. Într-o civilizație a consumului, care înainte de toate consumă inocența, personalitatea poate fi înconjurată de fanatism, dar nu i se oferă speranța de a-și găsi continuarea prin alții. Aprecierea nu mai obligă la act — declinul societăților survine atunci când evaluarea nu fundamentează voința. Singura speranță pentru mâine este un mare învățământ, o mână întinsă unui tineret care ne va disprețui pe drept dacă nu vom ști să îi spunem că, fiind singura noastră existență deschisă înspre timp ne este totuși dator.

Caius Dragomir

momos:

Un măgar printre oi

Am citit cu interes și curiozitate cartea prietenului meu Radu G. Teșosu: „Istoria tragică și grotescă a întunecatului deceniu literar nouă”, proaspăt apărută la editura Eminescu. Las deoparte orice apreciere critică, nefiind asta meseria mea. Trebuie totuși să remarc faptul că noua apărută carte este (era) absolut necesară. Ea poate folosi (și va folosi) ca dicționar al generației '80. Generația în cauză nu a prins nici un dicționar, ultimul apărut, „Scriitorii români”, 1978, sub coordonarea prof. Zăciu, fiind mult înaintea afirmării generației în cauză. Începând de prin anii '80 regimul comunist nu a mai dorit ca publicul să afle care sunt personalitățile nou afirmate. Desigur, nu ar fi trebuit să scriu despre această carte, fiind implicat în ea. Cînd cartea mi-am dat seama că sunt dator cu câteva explicații. În mod normal nu aveam ce căuta în generația '80. Sunt prieten și-l apreciez (pe câțiva la modul superlativ) pe scriitorii acestei generații, numai că oricum as întoarce lucrurile, aparțin altor generații. În primul rând prin vârstă. În 1965-66, când

debutam în scris („Povestea vorbeii”, supliment al revistei „Ramuri”, condus de M.R.P.) și oral la cenașul Uniunii Scriitorilor unde tronau oniricii, majoritatea scriitorilor din generația '80 termina clasa a III-a primară. Numai întâmplarea a făcut ca timp de aproape 15 ani să nu pot debuta cu un volum. „Tezele din iulie” mi-au înghițit prima carte, Alexandru Paleologu mi-a mâncat 7 ani dintr-a doua, iar tipografia din Craiova un an. Astfel am ajuns să debutez în '79, alături de niște oameni minunați dar cu care nu aveam în comun decât scrisul de carte. Despre textualism, singura mișcare teoretică reală după onirismul anilor 65-71 (când lui Dumitru Țepeneag i se topește o carte iar el părește țara) nu am aflat decât în '83, când Mircea Nedelciu și-a petrecut două nopți la Fundulea cu mine pentru a-mi explica tezele de bază. Din păcate, în '83 scrisese și publicasem deja patru cărți. La vremea aceea ('83) spre surprinderea lui Nedelciu, nu-l citisem încă pe Radu Teșescu („Ce se vede” și „Metodologia lecturii”), iar despre post-modernism nici nu se punea pe atunci problema. Aflu însă acum că sunt post-modern (o noțiune pe care a importat-o Monica Spiridon din America și despre care românii habar n-au) și că aparțin în cadrul generației „fantezismului alegoric și livresc”. Poate că așa e, dar e greu de bănuț că Grosan, Daniel Vighi, Adina Kenereș, Nicolae Ilescu și alții aparțin fantezismului alegoric și livresc. Niciodată nu mi s-a întâmplat ca scriindu-se despre cărțile mele să mă simt ca un măgar printre oi. De data aceasta, iată că da. „Parantezele temporale” inventate de Laurențiu Ullici: „generație la zece ani”, se dovedesc de această dată inoperante.

Ștefan Agopian

minimax

Politică catifelată (sic!)

Dacă ești oalc, vei fi tuns.
(Karl Marx, se pare)

Deși subiectul abordat cu două săptămâni în urmă, „noi și restul lumii”, n-a fost, desigur, nici pe departe epuizat (și nici n-o să fie vreodată), ultimele noutăți / evenimente din arena politică românească merită, ori, chiar impun, o atenție aparte. Ba, s-ar putea spune / scrie că merită nu doar atenție ci și o tragere de atenție — ertată fie-ne expresia mai puțin „ortodoxă”. Dar înainte de a o face, atenționarea, două vorbe și un cuvânt despre ultimul... contact la nivel înalt cu restul lumii: dl. I. Ilescu la Viena — ce frumos sună!, ce un basm pentru emisiunea „Noapte bună, copii” și instructiv, mai instructiv decât bunăoară, Pinocchio Primele vești despre escapada vieneză, pe parcursul căreia se mănâncă fără îndoială șnițele vieneze și se ascultă (dansează?) numai valțuri, asadar primele vești aflate despre această nouă solie a poporului român n-au adus nimic nou. Omul nostru a vorbit, după cât se pare, mai mult, mult mai mult decât oricare dintre ceilalți participanți ceea ce, la drept vorbind, era într-un total firesc, poate chiar și necesar, dat fiind că în România drepturile omului sunt respectate mai mult ca oriunde în lume. Că au mai venit ei și mlnerii chemați de președinte să căsăpească niște oameni nevinovați, ce contează! Bașca alte mici mizerii ca interceptarea corespondenței și ascultatul telefoanelor, dar hai să fim serioși, nu-l așa?, că doar dintr-atâta n-a murit nimeni. Alteva ni s-a părut însă într-adevăr interesant, mai cu seamă că se leagă cu ce volam și volm a spune / scrie în continuare. Interesantă este,

pe de o parte, obstința prezidențială întru terfelirea opoziției. Căci dintr-acolo, pasămite, ne vin nouă românilor toate blecele. Numai Opoziția e de vină că avem în lume faimă proastă că altfel, dacă n-ar fi denigrarea asta continuă la care se dedau unii, și-alții dacă occidentalii ne-ar cunoaște așa cum suntem noi într-adevăr și, mai ales, cum sunt guvernării noastre, oh-oh, să vezi atunci buluceala de bancheri (!) săriți care mai de care să ne acorde împrumuturi pe termen de juma' de secol sau chiar nerambursabile, de altfel avantajoase tot pentru ei, căci și-ar lua de-o grijă Pe când așa, Consiliul European... F.M.L... etc. etc. Pe de altă parte și în schimb, adică în schimbul atacului necontenit venit dinspre Putere, cumva ca o reacție la acest atac, politica opoziției este din ce în ce mai catifelată și chiar și atunci când, totuși, se recurge la acțiuni, oleacă mai aspre la acțiuni, cum li se zice, neconvenționale, ele sunt suficiente de inofensive încât să nu deranjeze pe nimeni prea tare *. Și am ajuns astfel la „ceștiunea zilei”.

Dând crezare nu numai zvonurilor ci și celor citite ici și colo prin presă, se arată că nu peste multă vreme ceata va fi totală. Că un fost dizident face de mult frumos către Palatul Cotroceni și că a fost (răsp)lătit pentru slugărnice prin numirea-l ca ambasador la ONU, că niște literați se joacă de-a politica și în numele reconcilierii naționale susțin (că nu pe degeaba se înțelege de la sine) un guvernământ pătat de sânge, că un R. Câmpănu ar putea s-ajungă ambasador la Paris, toate acestea și multe, multe altele mai mărunte, sunt nimic în comparație cu ce zice-s-ar că ar fi în pregătire. Bref,

pare-se că nu peste multă vreme (ca să aibă ce scrie „Vremea”), partide sau fracțiuni din opoziție, mănate — cum altfel?! — de înaltă simțire patriotică, vor veni bine și frumos în sprijinul Puterii prin formarea unui guvern de uniune națională sau, mă rog, de coaliție. Care va să zică un guvern de cărdășie. Asta da lovitură! Astfel încât să fie curmată chiar orice speranță că vreodată s-ar mai putea ca, pe cale pașnică democratică, România să nu mai fie cărmuită de to'arâși. Sigur, deocamdată e numai un zvon, o rumoare, ceea ce nu înseamnă însă că nu merită atenție și, cum ziceam, tragere de atenție.

Așadar, dacă, Doamne ferește!, va fi să fie, oricum al întoarce-o pe toate părțile, este evident că numai un politicanism pe cât de veros pe atât de obtuz și mlop constituie explicația. Ori altfel și mai de-a dreptul spus: CIOLANUL. Tocmai bine, întru confirmarea acuzațiilor ce vin dinspre „partida națională”. Și fiindcă tot a venit vorba, povestea cu izolarea extremiștilor s-o creadă mută! Pentru că, neîndoios, Puterea n-o să lovească în aliații de nădejde iar asta nu din considerente morale sau de loialtate ci pur și simplu fiindcă nu are cum, date fiind legăturile de sânge. Așa că singurul rezultat va fi compromiterea definitivă a partidelor din opoziția parlamentară, căci despre ele este vorba în propoziție; partidele din opoziția parlamentară + PNL, că de, altcumva nu se face! Compromitere ce se va datora inclusiv gâlcevei ce-o să se îște probabil în sânul și / sau în preajma Convenției Democratice.

Pe de altă parte — stai și te-ntrebi —, nu cumva oare va fi mai bine în caz că se va ajunge la o formulă guvernamentală de compromis? Nu cumva ar putea fi împușcați astfel cu un singur foc nu unul ci chiar mai mulți iepurași? Păi, ia să vedem. În plan intern, cum se zice, prezența unor reprezentanți ai partidelor de opoziție în team-ul guvernamental ar stăvilii derapajul spre dictatură, ar consolida drepturile și libertățile democratice, ar accelera tranziția spre economia de piață. Posibil? Sigur că este posibil, posibile sunt ele multe, atâta doar că nu este și probabil, așa cum a demonstrat-o cu prisosință participarea liberalilor la guvernare. Că

doar n-o să-și inchipuie cineva că vor fi cedate / obținute ministere sau alte instituții cheie ale puterii: armata, internele, SRI, televiziunea. Or's'cât, să nu uităm totuși că dl. I. Ilescu a învățat ce-i aia politică la Moscova, bașca socoteala ce-o are de dat pentru miniere. Alt iepuraș doborât ar fi însă — se poate crede — pe plan extern unde cancelariile și băncile occidentale înduioșate până la lacrimi de cîntura democratică din România vor sării cu nîc cu mare și cu mijlociu să ne ajute din toate părțile. Posibil? Aia e! Aia că așa ceva nu e nici măcar posibil date fiind dificultățile economice pe care le are Occidentul însuși, bașca fosta Uniune Sovietică, bașca fosta Iugoslavie, care de-asemeni au nevoie de ajutor financiar masiv, asta presupunând că într-adevăr vor fi impresionați capitaliștii de ce se mai poate întâmpla la București.

Au mai rămas deci de tras concluziile. Care sunt atât de sumbre încât mai bine să nici nu ne gândim la ele iar în schimb să sperăm. Ce? Că toate cele de mai înainte sunt lipsite de rost fiindcă nu e decât un zvon lansat tot de „băieții”. Că dl. Corneliu Coposu, dl. Nicolae Manolescu și ceilalți lideri ai opoziției n-au fost seduși de putere până-ntr-atât încât să nu-și dea seama că orice învoială cu actualii diriguitori este păguboasă în perspectivă, inclusiv pentru domniile lor personale. Că în cele din urmă se va înțelege cătă dreptate avea papa Marx în privința oilor. Că s-a învățat ce era de învățat în noaptea dinspre 13, spre 15 iunie 1990.

15 iunie 1993

Șerban Lănescu

* „Marșul cuștii” a fost ce-l drept impresionant, dar nu și pentru to'arâșii din ambasada rusă. Oare dacă s-ar fi organizat în fața ambasadei un pichel, o mică manifestație non-stop și tot la 4 sau 6 ore să vină un alt lider din opoziție, n-ar fi fost oare mai eficient?

Un poet din cercul «Vieții noi»: Basil Munteanu

Între numeroșii scriitori pe care cultura noastră poate să și-i revendice abia acum, după cinci decenii de întinerie și nebunie, între cei care ar fi trebuit să fie profesori și ne-au și fost, dar nu în amfiteatrele dezolante și de deparcă, prin cărțile lor luminoase, insule de intelctualitate, de miracol într-o lume urâtă și rudimentară, nu trebuie uitat numele lui Basil Munteanu, titularul catedrei de limba și literatura franceză la Universitatea bucureșteană doar pentru șase ani, între 1940 — când moare pe neașteptate profesorul și predecesorul său Charles Drouhet — și 1946, când revine în Franța pentru totdeauna, comparatist cu firmă mondială și mulți ani secretar de redacție al celebrei *Revue de littérature comparée*, autor al unor cărți pline de miez despre Rousseau sau Senancour, problema permanentelor (în literatura franceză, în istorie ș.a.) și mai ales al unui compendiu de literatură română modernă publicat în 1938 la Paris, încă nedepășit (ceea ce nu este, poate, mare lucru într-o cultură sufocată de comitete și inițiative oficiale), dar încă valabil în toate judecățile și articulațiile sale, ceea ce — după mai bine de o jumătate de veac — nu este chiar la îndemâna oricui. Prima recitare din boala zosteră lăsată de Basil Munteanu nu se vine însă din țară unde inițiativele culturale sunt anulate de marasmul economic și de remunerată, după buget, mișcă, și de peste hotare, unde doi universitari români au început publicarea unei serii de opere, fapt de cultură pe cât de necesară, pe atât de neașteptată. Poate că „serie de opere” e prea mult spus, și nici editori nu recalcă nicăieri această titlatură pentru publicarea abia începută, căci e vorba mai degrabă de o activitate preliminară, de o recitare a unor lucrări care vor avea, fără îndoială, darul să readucă în memoria și în discuția specialistilor o figură de mare a literelor românești interbelice. Fapt este că dna Ruxandra Sheldon, de la Universitatea din Cleveland, nepoată și legatară profesorului, și profesorul Eugen Lozovan, de la Universitatea din Copenhaga, cunoscut nouă prin erudițiile și studiile dedicate lui Cantemir și altor subiecte ale vechii culturi și filozofii românești, au dat la iveală prin eforturi comune primul tom dintr-o serie care va continua: un volum de versuri în cea mai mare parte inedite intitulat *Ante saeculum. Fantezii panteliste*, desigur prin raportare la titlul poemului *Solvet saeculum* al lui Leconte de Lisle pe care tânărul Munteanu îl tradusese și-l publicase în 1913, în revista *Letopisești* a

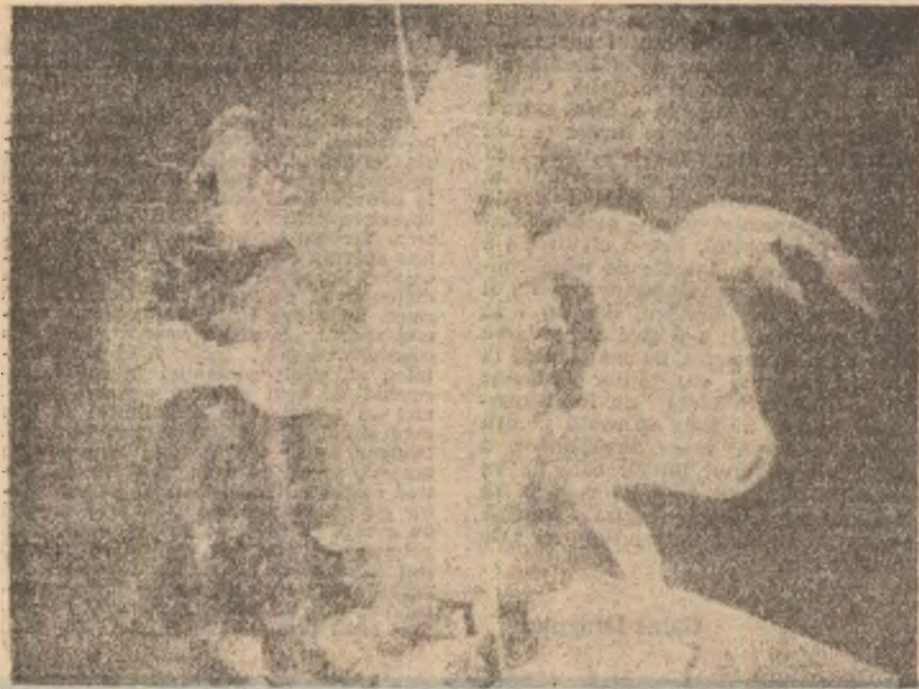
lui Dragoș Protopopescu și Perpessicius (traducerea lipsind din acest volum, desigur că editorii n-au putut observa răspunsul și implicit caracterul de manifest al titlului). Basil Munteanu n-a fost poet decât în accepția ideală a termenului, exprimând adică propriul său temperament de artist, cum bine spunea profesorul Emil Turdeanu într-un portret satelic, „sa soif de communiquer avec l'art, l'humanité, sensibilitatea și cultul necrutător pentru lucrul bine făcut, temelnic, definitiv țeară l-au făcut și să amâne mai bine de zece ani susținerea tezei la Paris, în timp ce din țară totuși lumea îl grăbea să vină pentru a ocupa o catedră la Cluj sau la București), care i-au brănit pasiunea pentru poezie, au fost totodată și cei mai hotărâți dusmani ai propriei inclinații și cauza directă a înăbușirii acesteia; iubind prea mult poezia și având prea

mult spirit erile pentru a se înșela asupra devăratii sale chemări. Basil Munteanu va abandona propriile încercări după cei câțiva ani de dibuiri, din perioada anterioară plecării la Paris (1923) când publică mai ales în ultima serie a *Vieții noi* a lui Ovid Densusianu. Păstrate în cea mai mare parte într-un cartan manuscris și în foi răslețe din arhiva personală, aceste versuri văd acum lumina tiparului (cum pe cizeta într-o postfață lămuritoare dl. Lozovan) nu pentru a revendica autorului lor un titlu la care el n-a aspirat, ci pentru a ne oferii o veridică ruptă „din lantul ideilor care au balizat traiectoria unei existențe creatoare”, o intru a lumina o fatetă necunoscută dar lămuritoare a personalității savantului și eruditului de mai târziu. Și surpriza nu este mică, versurile tinereții sale fiind colorate sentimental — și chiar hedonistic cum observă editorul — cu o anumită bucurie, tinând poate de sugestia misterului și a înnoierărilor de război: „Da te priveșe mîna, nebună / Cum imi vorbești în limba-măi mamă.” (*Către Mura Rublova*) „Brusc, ochii mei și plini de sete...” (*Unce necunoscută*) „Ochi verzi albaștri-adeși cu reflexe brune-nchise. Au culoarea înserării...” (*Tamarii, fata popii; Tamara roapare de alfel și în alte poezii*, între altele în eminesciana *Tamarii Grigoriev* na ș.a.), dar cel puțin în măsură egală de fantasmăle lecturii, căci alături de siluetele evocate ale diferitelor „rusoaice”, care pot fi simple proiectii imaginare, apare și aceea a celebrilor Marquise Gauthier, „purificată prin iubire”. Punctul de rezistență al acestei poezii trebuie căutat de altfel tocmai în caracterul ei livresc, în vibrația — de sorginte intelectuală — pe care o produce recurența unor teme, unor idei sau a unor simple versuri din repertoriul comun. Faptul este remarcant și de dl. Lozovan, în considerațiile finale care trimit la

Macedonski (*Pe alte țărni...*), D. Anghel (*Prcludiu de toamnă*), Bacovia (*Li-cărire*) sau Pillat (*Azi iarăși trec, străin*). Unele poezii se grunează chiar în jurul unui text referențial, cum este *Romanța neizbutită* care glosează în jurul cunoscutului *Si dacă ramuri bat în geam...* amestecând într-o manieră postmodernă încă de atunci, reminiscența cu autocomentariul și proiectia parodică („O! De-as avea un epitet / Ori o metaforă cu „lună”! Cuvîntul „dragă”-i prost, regret...” etc.), altele lasă doar să se fiereze nenumărate aluzii și parafraze la poezi românești și străine. În esență poezia provine tocmai din jocul ambiguu al referinței: implică sau explică, surprinzând sau parodiind tema preluată ș.a.m.d. Desigur, toate acestea au o anumită relevanță din punctul de vedere al biografiei, al descifrării unei personalități și prea puțin din acela al poeziei epocii în care numele lui Basil Munteanu n-a fost retinut; nici istoriile literare, ni antologia lui Al. Colan din 1968, *Poezii de la „Vieța nouă”*, nu-l menționează în această calitate. El aparține totuși unui moment și unei direcții anumite, aceea condusă de Densusianu. Chiar dacă versurile publicate în acest volum se bazează pe textele manuscrise, colaborările sale la revistele vremii nu pot rămâne doar în sarcina altora mai destoinici, cum se resemnează editorii, căci în acest fel imaginea construită cu atâta trudă rămâne incompletă: unele poezii din volum au o altă înfățișare în textul publicat (de pildă poezia intitulată *Groză* în volum, p. 143, se cheamă *Infiorare* și este trei ori mai lungă în forma apărută în *Vieța nouă*, nr. 7-8, sept.-oct. 1920, p. 126-129) iar altele nici nu apar în volum, manuscrisul lor pierzându-se probabil de pildă *O, toamnă*, în *Vieța nouă* nr. 6-7, august, 1921, p. 130). Sigur că editorii n-au avut beneficia de colecțiile bibliotecilor din țară, dar în anul de grație 1993 o colaborare dezinteresată din partea oricărui dintre ele putea surmonta dificultăți cu care ne resemnase numai pe vremuri. De altfel, imaginea completă ostracizării a numelui și figurii lui Basil Munteanu pe care o acreditează postfața dlui Lozovan, în perioada dinaintea 1989, nu corespunde într-un totuși realității. D-sa serie, de pildă (op. cit., p. XIV nota 2) că în cele două volume *Le comparatisme roumain*, coordonate de Romo Munteanu în 1932 și 1935, „Basil Munteanu nu apare nici cu numele, ori ca referință bibliografică” pentru că „editorul nu a avut curajul de a aminti” etc. Nu am nici un motiv să-i dau apărarea lui Romo Munteanu, ba chiar dimpotrivă, dar în primul din aceste volume, în articolul *Le comparatisme roumain de l'entre deux guerres* (semnat cu totul întâmplător de mine) i se consacră marelui nostru compatriot mai bine de o pagină (p. 103-104), iar la p. 101 e citat în subsol. Crede că se pot cita cinci sau șase articole despre Basil Munteanu apărute înainte, de 1939, ceea ce nu înseamnă că figura lui căpătase locul pe care îl merita în pantheonul public al maintasilor; dar un dinte noi ne străduim, după puteri, să i-l revendicăm. Și ne bucură că eforturile noastre au găsit acum o continuare nămerită și mai eficientă.

Mircea Anghel

* Basil Munteanu, *Ante saeculum. Fantezii panteliste*, editie îngrijită de E. Lozovan și Ruxandra D. Sheldon, R.D. Sheldon Enterprises, Cleveland — Copenhaga — Paris, 1993, 216 p., XVI p.

povestea vorbeii

«Romancă»

Cuvîntul de mai sus a apărut în titlul unei știri foarte recente: „Inghetatul romilor de pretutindeni, Iulian Rădulescu, a încoronat-o pe «Miss Romanca» din Ardeal” (*Evenimentul zilei*, nr. 290, 1993, p. 12). Forma *romancă* este reluată în textul articolului, într-un citat care îi confirmă autenticitatea: „Nu vrem să mai facem polemică, în ce-i privește pe romii noștri (...). Aceasta este Miss Romanca din Ardeal și nu Miss Piranda, cum s-a scris altă dată”. În vreme ce reprezentantul etniei atrage atenția asupra titlaturii oficiale, reporterul vorbește despre „tinerele și frumoasele țigănci concurente la gloria de Miss”. Cuvîntul *romancă* e, desigur, corespondentul feminin al masculinului *rom*; e vorba de o creație probabil recentă, care încearcă să umple un gol, oferind un echivalent pentru *țigancă*; formarea și utilizarea sa atrag atenția asupra pro-

blemelor (extralingvistice) specifice numelor etnice.

Impunerea substantivului *rom* ca sinonim neutru al lui *țigan*, în stilul oficial, e motivată de existența conotațiilor peiorative ale cuvîntului tradițional. Acestea sunt atestate, de altfel, de dicționarele noastre, alături de termenul de bază — „*țigan* (...) 3. Epitet dat unei persoane ca apucături rele” (DEX) — cit și la derivatele sale: „*țigăni* (...) 1. A insista mult (și în mod dizgrațios) pentru a obține ceva; (...) 2. A se tocmi (mahalagește); „*țigănos* (...) Care are maniere urite; care se tocmeste mult; calic, zgîrcit”; „*țigănie* (...) Faptă, manieră condamnabilă (id.), etc.

În discursul public și mai ales în presa de după 1989 (pînă atunci problema fiind cu totul evitată), termenii *rom* și *țigan* au apărut aproape la fel de des: *rom* (neologism de origine țigănească) e preferat de stilul oficial, de limbajul politic, iar *țigan* apare mai firesc în contexte de limbă vorbită. Cel mai adesea cuvîntul din urmă nu l se activează conotațiile peiorative: acesta apare mai curînd la pseudo-cufe-

mismele ironice, din păcate destul de frecvente, de tipul *ereol*, *tuciriuri* etc. Trebuie totuși observat că discursul naționalist extremist evită folosirea lui *rom* (a se vedea „Noun dreaptă”, cu enunțuri de tipul „țiganii au fost robi de sute de ani”, „România se află de decenii în stare de război cu țiganii” etc.). În celelalte cazuri, variația *rom-țigan* se poate înregistra chiar în cuprinsul aceluiași text: se mizează, de pildă, pe efectul mai puternic al lui *țigan* asupra cititorului, de aceea cuvîntul e folosit în titlu — „Un nou truc al țiganilor pentru a jefui europătorii” — pentru ca în cursul articolului să se preferă mai neutru *rom*. „Bande de romi au găsit o metodă mai originală...” („Evenimentul zilei” nr. 296, 1993, 1). E posibil ca *rom* să fie folosit și cu intenția de a atenua impactul unor enunțuri care ar acuma alămuritor, cu riscul de stridență, conotații negative: în exemplul de mai sus „bandele de țigani” ar apărea ca un asemenea enunț dominat de negativitate. Apariția informației etnice e în general nerecomandabilă, ea intrînd adesea în zona „deseinnării tendențioase”; eînd activează prejudecăți existente și eînd e percepută ca efect al unei intenții demonstrative (de tipul „a făcut X — pentru că este Y”).

În folosirea substantivului *rom* se poate ghici uneori o intenție ironică, generată în replică la încercarea de a înlocui, delibrat, un cuvînt viu, de circulație, cu altul simțit ca mai mult sau mai puțin artificial; în plus, *rom* s-a pretat jocurilor de cuvinte, omonimiilor sau paronimărilor explozate jur-nalistic (de pildă, în titluri: „Un rom care m-a trezit”, „Noi suntem urmașii, romii”). Indiferent de toate aceste lucruri, ținînd de particularități și nuanțe de utilizare, e clar că termenul se impune în circulație — deci apare ca tot mai puțin artificial.

Pentru desemnarea unei persoane feminine, nu se mai pune problema unei alegeri, singura posibilitate fiind oprită de *țigancă*; se poate observa, în textele de presă, că folosirea corespunzătoare a lui *rom* — ca termen generic sau pentru a denumi un bărbat — alternează cu revenirea la *țigancă*, atunci cînd e nevoie de o formă feminină: „Peste 70 la sută dintre țigănci nu mai vor alți copii (...) 79,4 la sută dintre romi nu au nici o calificare...” (*Evenimentul zilei*, ed. de prînz; nr. 240, 1993, p. 2). Nu mai puțin peiorativ, decît *țigan*, *țigancă* pune problema unui echivalent și substituit neutru; aceasta poate fi adaptarea formei feminine din țigănește corespunzătoare lui *rom* — sau un derivat obținut pe teren românesc. Cum terminațiile substantivelor țigănești sunt adesea incompatibile cu sistemul morfologic românesc prima soluție nu are șanse de impunere. Masculinul *rom* are pluralul *româ* și femininul *romni* (Gh. Sarău, *Mic-dicționar rom-român*, București, 1992). Derivarea de la *rom* în sistemul românesc avea la dispoziție mai multe sufixe; forma de la care am pornit în această discuție — *romancă* — nu se explică totuși prin derivare regulată, ci, mai curînd, prin presiunea analogică a lui *țigancă* — și mai ales a femininului *romăncă*. Alegerea formei pare să sugereze o dorință de identificare.

Merită să observăm, în treacit, și răspunsul involuntar ironic pe care noul cuvînt (indiferent dacă se va impune sau nu) îl dă unuia dintre cele mai ridicole argumente care s-au adus pentru susținerea literei *ă*: că ar evita o posibilă confuzie de desemnare — între români și romi.

Rodica Zafiu

După 45 de ani

JURNALUL GENERALULUI SĂNĂTESCU,
Editura Humanitas, 1993

Jurnalul generalului Constantin Sănătescu (1885—1947), martor și participant la câteva evenimente capitale pentru istoria României, a fost ținut ascuns în casă de către familia sa. În ciuda tuturor riscurilor și pericolurilor posibile, vreme de 45 de ani. Apare acum însoțit de o sobră prefată, potrivită sobrietății jurnalului în sine, scrisă de fiica generalului, Simona Chițescu-Sănătescu, ea însăși fostă infirmieră pe front, la spitalul din Tiraspol, nume cu atâtea tragice rezonanțe pentru noi. Scrierea conține o parte de „memorii” cuprinzând perioada anilor 1937—41, un „jurnal de război” din perioada 1912—13 și o secțiune de inserat zilnic din anii 1943—47, când generalul este, pe rând, șef al Casei Militare Regale, mareșal al Palatului, de două ori prim-ministru după 23 august 1944, șef al Marelui Stat Major și, la finele victiei, inspector general de armată.

Onul Sănătescu, așa cum se degajă din filele jurnalului, lasă impresia unui exemplar militar de carieră, ci însuși fiu de general, sensibil și instruit, sobru și auster, lucid și interiorizat, de mare probitate și ținută morală zgârciț în aprecieri și complet străin de „intrigăria” politică. Toate însemnările concurează spre crearea unui profil uman însuflețit de real patriotism, caracterizat prin conștiințiozitate și lealitate, prin eficiență și veridicitate interioară.

Jurnalul, ca formă narativă de reprezentare a realității istorice, poate îndeplini o funcție cognitivă, o funcție moralistică și o funcție etică. Primele două aspecte primează în notele zilnice ale generalului Sănătescu. Acestea ne atrag atenția că nu există eveniment per se, că noțiunea însăși de eveniment istoric este destul de ambiguă și că evenimentele se prezintă percepției noastre, atunci când se produc, ca un virtual haos de fapte și întâmplări. Practic evenimentul nu există decât într-o formă descriptivă, narativizată, găsindu-se înțelesul în coerența formală pe care o impune asupra sa modul de reprezentare și protocolul descriptiv întrebunțat pe ru a-l reda. Acest tip de „povestire”, de relatare a ceea ce constituie evenimentul, ca produs al acțiunii umane, într-un fapt cu o anume particularitate și specificitate. Evenimentul luat în sine e cel mult un lanț de cauze și efecte; reprezentarea sa e ceea ce-l transformă într-o „povestire” care poate fi adevărată sau falsă. Că faptele nu sunt decât fapte de interpretare e un lucru pe care îl știe foarte bine și generalul Sănătescu atunci, de pildă, când scrie că „In adevăr putem spune că în istorie sunt

adevărate doar numele și datele, pe când faptele sunt mai totdeauna falsificate” (p. 33). De asemenea, felul cum autorul judecă scrierea de jurnal și felul cum consideră evenimentul zilnic, hrana de bază a jurnalului, denotă o minte lucidă și e clarată în modurile în care realitatea istorică poate fi reprezentată: „Îmi dau seama de lacunele presupuse de întocmirea unui jurnal. Judecarea evenimentelor prea de aproape, fără a le lăsa desfășurarea completă, conduce la concluzii adesea eronate. Un eveniment trebuie lăsat să se desfășoare în întregime, apoi lăsat să se proiecteze în trecut și judecat numai după ce a căpătat oarecare perspectivă. Evenimentul trebuie analizat în ansamblul factorilor care l-au produs, și nu fragmentar, cum se face într-un jurnal. Apoi, jurnalul e și o lucrare prea subiectivă și de moment, iar starea sufletească din acel moment a autorului determină concluziile. De aceea, se prea poate ca aprecierile ce am făcut, fie asupra faptelor, fie asupra persoanelor, să nu fie cele juste” (p. 15—16). Jurnalul generalului Sănătescu însă nu are aproape deloc de-a face cu efemeritatea momentelor subiective dar cu evenimentul de memorie colectivă trăit individual. În altă ordine de idei, ceea ce îl determină pe autor să țină un jurnal e șocul teribil al războiului („Nu puteam să-mi închipui că generația noastră va mai face un război. Am făcut unul. L-am văzut dezastru și socotam că ne-am lăcut”) și conștiința faptului de a fi participant implicat, martor și actor principal, în evenimentele istorice de extremă importanță. Acest din urmă amănunt apropie jurnalul său mai mult de natura memoriilor.

Dacă forma exterioară de reprezentare narativă a evenimentelor ține de consemnarea zilnică și de fragmentarismul jurnalului, forma interioară de relatare se apropie de tragedie în prima parte a însemnărilor (dezastrul trupelor românești la Cotul Domnului în care, cum scrie generalul într-o scrisoare, acesta a fost „actor la cea mai mare tragedie a armatei române”) și de farsă tragică în cea de-a doua parte (ocuparea rusească după 23 august 1944, procesul sovietizării țării prezentat grotesc de către cei interesați sub-formele eliberării și democratizării, farsa alegerilor din 1946).

Nu sunt istoric, astfel încât aprecierea valorii cognitive-istorice a materialului prezentat de jurnal o las pe seama oamenilor de meserie. Ceea ce pot comenta, însă e valoarea moralistică, excepțională, a însemnărilor generalului Sănătescu.

Astfel, generalul este unul din ofițerii superiori ai armatei române care judecă în mod critic faptele și conduita mareșalului Antonescu. Aflat pe prima linie a luptului, într-o situație disperată, el nu are, de pildă, cu un sarcasm nedistorsionat: „Sunt informat că la Rostov Marele Cartier General este plin de ofițeri și, în cap cu șeful Marelui Cartier General (G-ral Șteflea), nu se ocupă îndeajuns de nevoile frontului. Mareșalul Antonescu n-a venit să-și înalce comanda atât de solicitată, ci este în ziare ca participant la cursele de cai de la Băneasa. Natural, sunt mai distractive decât frontul...” (p. 48). Pentru situația țării din vara lui 1942, ca și pentru cei care vor să transforme personalitatea lui Antonescu într-un mit inatacabil, este semnificativă această pagină cu care debutează jurnalul de război: „La 16 iunie am plecat la București pentru afacerile mele personale. Am găsit Bucureștiul petrecând într-o inconștiență condamnată. Viața începe a se scumpli și se resimt lipsurile. Ce e mai trist — e că Mareșalul Antonescu și-a instrăinat simpatia poporului. Deși ahimat a face numai bine, a căzut în aceleși greșeli ca și Regele Carol al II-lea (...) Nemulțumire produc și toate discursurile și banchetele ce au loc, precum și serbările ce nu mai au sfârșit și despre care ziarele scriu zilnic. Toată lumea este îngrijată de situația financiară și economică a țării. Dezordine în administrație, inflație de funcționari și fraude peste tot” (p. 23—9). Dincolo de greșeli de ordin militar, ceea ce reproșează mereu generalul lui Antonescu este atmosfera de corupție morală întrefăcută în jurul acestuia, extrem de sensibil la adulație și servilism.

În altă parte, urmările catastrofei suferite de armata română la Don sunt pictate în culori și linii putine dar evocative: „Coloane în dezordine se retrag dinspre nord și dinspre est, blocând drumurile; fugarii merg unii după alții fără vreo țință, fără hrană, rebegii de frig și cu aspect de spectre; cai morți de-a lungul drumurilor. Un tablou pe care

ni-l un pictor n-a putut să-l pună pe pânză și nici un scriitor să-l descrie. Pașunile lui Zola din Le Debaile și ale lui Tolstoi din Război și pace sunt imagini psiide pe lângă ce ne e dat să vedem. Ce departe-i arta de natură!” (p. 67). Sufărința umană, oriunde s-ar manifesta ea, găsește în autor un suflet sensibil vibrând pe aceeași corădă a moralei, cum ilustrează rândurile dedicate eroilor deportați în lagare din gara Lemberg (p. 3).

Singurul martor al întrevederii din 23 august 1944 de la Palat dintre Regele Carol al II-lea și cei doi Antonesci, pe de altă parte, generalul Sănătescu are conștiința că trăiește nu numai un eveniment de însemnătate istorică („23 august 1944, miercuri. Zi memorabilă, care va rămâne în istoria poporului român”) dar și că evenimentului respectiv, opera Regelui și a armatei, va fi denaturat ulterior în fel și chip. El își începe relatarea, care ar merita să fie citată în întregime, în felul următor: „Voi căuta să redau cât mai fidel această întrevedere dintre Rege și Antonesci, întrucât se vor găsi mulți care să denatureze adevărul” (p. 161). Și într-adevăr s-au găsit!

Manevrele odioase ale comunistilor, după 1944, inspirate și sprijinite de Moscova, sunt înregistrate în detaliu, într-un stil sec, cu necrutare adeseori sarcastică. Trădarea unui grup de intelectuali, înregimentată la ordinele comuniste, poate da de gândit, ca un subiect de meditație, și intelectualului român de astăzi: „Murdăria ce-au făcut-o cei paisprezece ofițeri, generali și superiori, ce s-au declarat contra generalului Rădescu a găsit imitatori și printre civili. Azi a apărut în ziare o telegramă prin care se protestează contra ororilor imaginare făcute de G-ral Rădescu, semnată de doctorii Parhon, Mezincescu, Lupu, Hortolomei, de scriitorul Mihail Sadoveanu și de rectorul Universității, Stollow” (p. 194). Și cum citim istorie nu numai pentru a ne informa din trecut dar mai ales pentru a învăța ceva despre prezent, iată această pagină memorabilă, datată 20 martie 1947, pagină care poate evoca în mintea cititorului unele asemănări cu situații actuale: „În țară domnește haosul. Dictatura verde a lui Antonescu a fost înlocuită prin dictatura roșie a comunistilor, care este mai teribilă. Comunistii fac pregătiri pentru o lovitură de stat când vor pleca rușii, procedând la organizarea unităților pe care contează, în special a Diviziei Tudor Vladimirescu. În București nu sunt decât unități subordonate comunistilor, așa că este ușor de dat lovitură. Reacțiunea trebuie organizată în afară și mai ales în Ardeal, unde curentul anticomunist e puternic. Comunistii au totă inițiativa; primul-ministru Groza și Tătărescu sunt numai niste figuranți, fără nici o autoritate, care în mod inconștient vor duce țara la război civil. Alimentele lipsește și rar mai căpătăm pâine; cu ceva cartofi, orez sau macaroane simt vesnic că nu sunt sățuli. Se găsește carne de miel la prețul de 80.000 lei, însă nu pot să cumpăr, deși solda mi-a fost ridicată de două ori și jumătate. Statul nu mai posedă deșez străine, încât cei din străinătate nu pot fi plătiți. Zilnic se descoperă fraude făcute de comunisti, care fură ca-n codru” (p. 243).

Jurnalul generalului Sănătescu este o carte ce ar trebui citită de fiecare român.

Dan Cristea

stop cadru

«Haosmos»

Al treilea volum de versuri al d-nei Magda Cârneli (Haosmos, Cartea Românească, 1992, 88 p.) este încununarea celorlalte două anterioare (Hipermatéria, Cartea Românească, 1980 și O tăcere asurzitoare, Editura Eminescu, 1985) și o certă reușită în sine. Avem de a face cu un flux poetic unitar, cu frecvență de un lustru a segmentelor sale alcătuitoare. Haosmos cuprinde poemele scrise între 1985—1989, deci înainte de Revoluție. Prevestitoare ale prăbușirii tiraniei prin titlul sub care se înlanțuie, dar și prin tensiunea lor internă, prin strigătul de adănc și autentică disperare existențială, ele vestesc deopotrivă inerția dezastrului dezintegrator în perioada postrevoluționară. Emblematic cuvânt al tranziției, Haosmos nu este o contradicție în termeni, ci drumul anevoios și dureros al trecerii. O noțiune janiformă în sensul curgerii vieții noastre, dar și al stagnării depresiv bălțitoare a ei. Căci sub ordinea totalitară ce se voia desăvârșită, haosul cel mai bezmetic al structurii tot mai absente se instala sub poșghita orânduirii aberante și criminale: „Stăteam întins pe paturi, acele albe înfărdări immaculate / pe care cineva aruncase fotografiile în dezordine / fotografiile ale noastre, instanțane senzuale și false / întinse, leneș

pe canapele, pe paturi / stăteam aruncați și priveam prin ferestre orașul” (Blitz, Instantanee, Lentă dezvoltare). Împățit în patru mari respirații (I Viziunea, II Înarmare în cosmos, III și Lumea, IV, Post-manifest) trenosul bine temperat, amar și vehement al d-nei Magda Cârneli transcende realitatea mai veche, nici ea mai puțin elocventă, a „balcanismului” susceptibil de nastrănimism cărtărescian (vai, cât de adevărat și cutremurător și ei) către agresivitatea la nivel genetic al unui popor întreg, desvâluind genocidul sufletesc și fizic operat prin teroare, interdicția vieții intime normale, prin frig, infometare și subalimentare, care ne-a pus în ultima jumătate de veac pe picior de egalitate întru mizeria țintei cu g-oaza și mizeria celui de al III-lea Reich, cu groaza și mizeria gulag-ului stalinist: „Își desfăcuse bațicul, îl întinsese alături / așeza atenția pe el micile ei lucrătoare jogașe, vântul / îi flutura pulpanele paltonului vechi / peste picioarele uscate și vinete, peste ghete. / Am zărit-o prin parbrizul murdar, o lumină portocalie și / am coborât repede, cât șoferul plecase în stație, / motorină și brumă, m-am apropiat s-o privesc. / Stătea pe bordura autostrăzii, în viciul camioanelor, / își răsfl-

rase părul cenușiu plin de panglici odată / roșii și roze, era acasă și pe batie așezase / un tub gol de ruj, o batistă murdară, un bilet / de tramvai și o bilă de sticlă” (În lumina finală).

Vorbe și gesturi ce invocă revolta fără puțință de a o pune în act sunt pentru Magda Cârneli simptomul plurtirii letale spre neînțînță, pe apele urârii de sine: „În salvări / pe ieftine covoare de iută, printre servejele pătate, resturi / de pâine și pahare golite cum predica adormită, / în șoaptă cu vocea la mică galeșă ca pentru creierul moale / al unui bărbat, clopoțel de mătase pe grumazul tare al fiarei, / mici revoluții de cameră, răscoale trupeshti, imaginare revolte / ... Ană Ițătescu de bloc, pașoptistă cadână, / cu ochi negri, verzi abastri și tristi, de mumiie proaspăt pictată...” (Ana Ițătescu de bloc).

În această lume adusă în stare abulică, flotantă și fluctuantă într-un implacabil destin luciferic hărăzit pare

pentru totdeauna unei mari părți a omenirii, pe care n-o mai poate răni colțul de piatră al rațiunii și libertății, les părelnic din străfundurile a ceea ce am fost și nu vom mai fi prea curând, imaginile unei scufundate pentru noi Atlantide ale unei vârste de aur a firescului, ale geometriei normalității: „Un amfiteatru în Grecia în care începe să uit suferința / ascunzându-mă printre mirți și dale de piatră / ...delos pierdut în ecoul cutremurător și concentrat / ... ești asemenea mie, iar eu fii eram o oglindă perfectă / pentru ce atâtea atâtea copii mișcate atâtea fotografii / străbete ale giulgiului nostru strălucitor lîmbit / cu urma arzătoare și roșie a semnului acela perfect infiniț” (Un amfiteatru în Grecia).

Ca autentică militanță pentru democrație, nu pentru cea „originală”, fluturată cominatoriu prin fața ochilor la scurtă vreme după jertfa de sânge și de crez a acestui neam, d-na Magda Cârneli da glas neîmplinirilor și năzuințelor de dincolo de lacrimile milei de noi și plângerii de sine, când cupa nemulțumirii și văicărelor se va preface prin viora tuturor în fapta devenirii de peste punctul zero sub care încă ne aflăm: „Un cititor mă va citi odată, / dar nu un semblabil, un frate pierdut printre majusele, ceartime, treme / și alte semne de punctuație, ipocrit excedat de foneme și axe paradigmactice, căutând nostalgic, disperat colorate vocale și rime perfecte / ... ci unul mai vast, mai de departe ... pe acei cititor îl aștept” (Un vast cititor).

Mihai Gramatopol

traian furnea

Dor

Doar de fluturi umbrit
lingă un stog de fin
Într-o vară trează prin tot ce-o compun
De-aș adormi fără griji

De te-aș visa
Numai încă o dată necunoscută
Alergând prin flori de părul lupului
Desculță
Cu toate arcurile frumuseții tale
Încordate.

Zvonească săgețile orbitoare
Spre carnea care te-a iubit
Încă o dată zvonească
Și ucidă-mă ele
În acest ultim și nou început

Să mor numai de dragul frumuseții tale
Cum trebuia să mor la început

De dragul limpedelui lac
Se prăbușește steaua-n el
Stingându-se-n nămol

Buze ca și ale mele

Copilul meu
Stă pe genunchii mei

Genunchii și ei abia vindecați
De zdreliturile copilăriei
Cu calde încă amirosuri unși
De verde tutun și secară

Și miinile mele din care jocul
Abia a plecat
Ca o vulpe dintr-un birlog prea uscat

Miini care-mi folosesc acum
Mai mult la a da drumul
Decît la a prinde

Copilul mi-l ridică în sus
Cum pasărea cîntecul și-l ridică
Deasupra

Mă schimonosesc și el ride
Cu-aceleași buze ca și ale mele

Singurele din lume
Singurele din lume
Care oricînd de acum încolo
Vor putea spune despre minc

A murit tata.

Liliac

Soldații rup din liliac
Crengi grele de ploaie
Care rămîn nedăruite
Și le poartă cu ei
O bucată de vreme
Pînă ele se usucă se scutură

Cu nuițele rămase
Își dau peste bocanci să-i doară
Și de durerea asta
Nimănu-i nu se plîng

Rîs

Ți-am spus privește
Dar nu era nimic de privit

Mănincă ți-am spus
Dar nu era nimic de mîncare

Uită
Dar nu era nici o amintire
Uită ți-am spus
Dar nu era nimic de uitat

Am ris ca un cal
Și aidoma ca pînă atunci
Am mers mai departe singur
Pe miriștea goală

Lugoș, 23 decembrie 1987

Costumul

Pleacă tata
Din vizita de o zi la noi

În gară
Înspre și dinspre fereastra
Vagonului de tren

Mîndre semne de bun rămas

Din costumul cel negru
Cel nou cel frumos
Cu care
Noi știm prea bine
Va fi și-nmormîntat

În gară

Mi-am întîlnit copilăria în gară

Mîncă semințe prăjite
De bostan

Am strigat-o dar ea
S-a pierdut în mulțime

Mi s-a părut apoi
Că
Fumînd tăcută

Mă spionează
Din spatele castanilor uzi

La miez de noapte

(Îmi retranscriu poemele nepublicabile
Și beau
Și-s trist

Dacă aș muri acum
La autopsie mi-ar găsi
Doar alcool în sînge.
Că sînt trist
Nu s-ar putea demonstra
De ce nu se nasc niște animale
Să se hrănească cu tristețe

Eu aș avea un animal frumos
Și poate că aș cîștiga o medalie

Am un copil de crescut
Am o soție bolnavă
Sînt plin de datorii
Și fată la ce mă gîndesc

Acum în miez de noapte
Timp de jefuit și de scris).

Dor de stele

Un grup de moldoveni itebiști
Scuturîndu-se de omătul
De pe bocancii
În curtea observatorului astronomic
Cu numai două zile înainte de Crăciun

Cu doar trei lei
Pot zări ei oricînd
Prin uriașul telescop
Uriașele stele
De deasupra caselor lor

Pădure îndepărtată

Tu treci desculță prin pădure
Și calci uscate crengi

Cum te-am iubit eu toată
Și cum tot ce-am iubit cîndva
Rupe cu pocnete mici
Uscate crengi
Depart

CĂRȚILE SĂPTĂMÂNII

Autorul român contemporan trăiește în anonimat. Nimeni nu-l salută pe stradă, nimeni nu-i oferă locul în tramvai. Nimeni nu știe ce scrie el, ce publică, ce gîndește. Cînd ajunge senator, secretar de stat, director RTV, el însuși nu se comportă ca scriitor. Visul oricărui scriitor este acela de a cuceri o notorietate dezlegată de profesia lui. Astfel, cel mai arzător subiect de discuții, controversate, tachinerii între autori oricît de respectabili a fost în ultimul timp CUPA PRESEI. Pentru diverse publicații, scriitorii mai mult sau mai puțin vestiți, iubiți, hrăniți, inclusiv, desigur, semnatarul acestor rînduri, nu au mai aspirat la gloria lui Byron, ci a lui Van Basten ori Lăcătuș. Păguboasă artă într-o țară falită!

Andrei Ciurunga POEMELE CUMPLITULUI CANAL Editura Universalia

Andrei Ciurunga este numele sub care, eliberat din pușcăriile comuniste după o dublă detenție, Robert Cahuleanu a publicat destule poeme. Acum el culege într-un prim volum (cel de-al doilea va să urmeze) o parte dintre versurile compuse în timpul detenției la Canal unde a fost trimis, ca atîți alți intelectuali români, de către puterea instalată prin fraudă și te-roare.

Poeziile lui Andrei Ciurunga sunt, ca și ale altor poeți ai închisorilor comuniste, mai importante ca docu-

mente și mărturii decît ca produse artistice. Însuși autorul recunoaște aceasta într-o modestă postfață. Ca și versurile lui Radu Gyr sau Nichifor Crainic, cele scrise în taină de Andrei Ciurunga s-au transmis oral printre deținuți, au devenit folclor de lagăr, prețios pentru cei pe care îi putea, eventual, îmbărbăta, producător de furie pentru gardienii care probabil că astăzi, nepedeșiți de nimeni, încearcă o senzație interesantă văzându-le tipărite.

Ar fi meritat aceste creații o soartă mai bună decît cele 45 de greșeli de tipar (bob numărat) care marchează nefast prima lor apariție tipărită.

Dar și așa, impresia este puternică, forța evocării nu poate fi pusă la îndoială, Andrei Ciurunga are dreptul la respectul oricărui om cîntit așa cum a avut parte de toate ticăloșiile marelui număr de români vînduți, atunci ca și acum, comunismului. Ce-i putem dori lui Andrei Ciurunga decît

să trăiască ziua (o mai fi departe?) cînd se va găsi calea ca asasinii să atârne în ștreang?!

Carolina Ilica POEME RECI (Tirania visului, III) Ed. Orient-Occident

La apariția acestei cărți, (aflăm de pe prima pagină) o contribuție deosebită a avut COZEXIM TRADING SRL, București. Faptul că o firmă comercială sponsorizează o carte de poezie mi se pare excepțional de important și promit că toate volumele de care mă voi ocupa în prezenta rubrică vor fi recenzate numai cu menționarea societăților respective.

Trecînd acum la cestiune, adică sărînd peste coperta pe care avem poza unei doamne foarte drăguțe despre care putem crede că este chiar portretul artistei „as a young woman“ și peste pagina sponsorului, să intrăm la răcoare, în miezul poemelor. Acestea sunt compuse din strofe puternice, mai ales catrene, în care, de regulă, senzațiile sunt expuse direct: „Astenizări și insomnii. / La ziua voi umbla ca beată. / Dar iată zorile albind / La pînza nopții-ndoliată“. Metafora finală este de-o lipsă de banalitate pe care o regăsim și-n panseul din strofa imediat următoare: „Căci somnul e o mică moarte“, sau încă: „Plesnește ploaia ca din bici“ (într-un alt text). Just! De altfel și rima „ochiu-nchis — Styx“ e tot o mică moarte.

Comparațiile abundă, unele foarte izbutite: „Era chiar în miezul zilei / Și nisipul — ca o plîită“ (s.n.). Pe a-

CĂRȚI NOI

Carte de pămînt — Felix Sima — poezii Ed. Scrisul 100 p. 1993.

Iubita. Cum iubim — Traian Demetrescu (Ediție îngrijită de Tudor Nedelcea) Ed. Scrisul Românesc, 168 p. 1993.

Correspondență — M. Eminescu, V. Micle — (Ediție îngrijită de Tudor Nedelcea) Ed. Scrisul Românesc, 160 p. 1993.

Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă, Radu G. Teșosu, critică, Ed. Eminescu, 204 p.

Căderea, trei moduri de sinucidere, Viorel Savin, teatru, Ed. Gama, 194 p.

Zona vie, Ruxandra Cesereanu, poezie, Ed. Dacia 56 p.

ceastă linie aș compara suflul poetel cu un cuptor cu microunde prevăzut cu temporizator și chiar aș fi scris asta dacă n-aș fi citit în poezia **Chiar sufletul**: „Chiar sufletul, acea părere / Pe care n-o simțim mereu“. Ei bine, cine-și simte sufletul cu intermitențe e firesc să mai capoteze uneori. Dar aceasta e desigur doar „aceia părere“ pe care o simte sufletul câte unui critic malițios.

Horia Gârbea

Mircea Eliade și detractorii săi

Arta schimbului în natură (II)

În primul număr din 1933 al revistei AZI, Mihail Polihroniade va publica unul dintre bilanțurile care ar putea să ne sugereze că generația tânără înaintează compact. Sunt toți împreună. Adversarii sunt bătrânii. „Generația tânără, scrie Polihroniade, adică grupul de scriitori și publicisti care începe cu echipa lui Petru Comarnescu, Mircea Eliade, Romulus Dianu, Șerban Cioculescu, Mircea Vulcănescu, Zaharia Stancu, Nicolae Roșu etc., continuă cu echipa lui Eugen Ionescu, Mircea Grigorescu, Octav Sultiu, Arșavir Acterian, Alexandru Sahia, Alfons Adania, Lucian Boz și se sfârșeste cu ultimii veniți, Horia Groza, Robot, Horia Li-man, Dan Petrașincu, Ieronim Șerbu este stăpâna vieții culturale românești. (...) Editurile singure rezistă, mărgininându-se să publice diverși Topârțeni, Minulești, Petrești, Stănoși primari și de proastă calitate. Totuși chiar și ele au început să cedeze; în ultimii doi ani au apărut volumele lui Anton Holban, Romulus Dianu, Mircea Eliade, Sergiu Dan, Constantin Fântăneru, Ion Călugăru și pe curând se anunță apariția romanului *Femei* de Mihail Sebastian”. Studiul subliniază participarea poezilor Dan-Botta, Cicerone Theodorescu, Radu Boureanu, Eugen Jebeleanu, a lui Ilarie Voronca, a lui Geo Bogza, Ștefan Roll, insistând asupra lui Zaharia Stancu, director al revistei, lider al tinerei generații. Unul dintre liderii tinerei generații.

Momentul *Cum am devenit huligan* înregistrează contribuția revistei lui Stancu într-un mod care este departe de a-i face onoare. În *AZI* despre Sebastian scrie N. Roșu, pe care romanțierul îl caracterizează astfel: „D. Roșu, care este prin preocupări un subcomisar cult, îmi vorbește despre revizuirea pașapoartelor... / Îmi place această declarație de bătaș loial, devenit intelectual numai din imposibilitatea materială de a-și exercita adevărată vocație. Dar să avem răbdare. Să sperăm că într-o zi dl Roșu va

putea răbufni, și nu mă îndoiesc că atunci febra sa revoluționară va începe cu mine, care nu am decât un condei în mână — cum spunea cu profund dispreț dl Pandrea — «nici un ban în buzunar». Așa încep marile revoluții”. N. Roșu era, cu un an înainte, pe lista de vedete a lui Mihail Polihroniade. Alături de Sebastian, Stancu, Eliade, Holban, Călugăru ș.a.m.d. *De două mii de ani* e cartea care stabilizează criteriile deceniului. Sau cum zice același autor:

„Critica d-lui Roșu e curat polițienească. D-sa împarte eroii cărții în două rubrici, după naționalitate, religie și semnamente particulare: români și evrei. Același lucru îl făcuse înaintea sa un alt subcomisar cultural, evreu însă, pe nume Th. Lowenstein, cred,

Într-o gazetă sionistă de dreapta. Metoda e aceeași, spiritul e identic, numai rezultatele sunt diferite...”

Simptomele criticii polițienești erau prezente și în articolul lui Polihroniade dedicat generației. Primul reflex polițienesc în eseurile, notele, pamfletele „tinerilor” e identificarea „bărânilor”. Ei sunt dictatoriali, ei sunt corupți, ei sunt adepții *vechii ordinii*, desigur infame. Ei împiedică tinerii geniali să-și ocupe locurile pe care le merită. Mai mult: complotează împotriva lor. Petrești, Topârțeni, Stănoși nu fac altceva decât să realizeze mărșăvia asasi-natului cultural.

Se poate găsi ceva mai simplu, mai limpede, mai pe înțelesul tuturor? De la sinteza lui Polihroniade până la individualizările semnate de *Cum am devenit huligan* nu trece foarte multă vreme: un an. Un an suficient pentru a promova critica polițienească, de stânga sau de dreapta.

Polițistii stângii, ca și polițistii dreptei sunt violenți, intratabili. Nu participă la operațiunile polițienești doar subcomisarii culturali de talia lui N. Roșu sau Ilarie Dobridor. Mai sunt și alții.

Ca și Mihail Sebastian, Mircea Eliade a fost acuzat și de stânga și de dreapta. În cazul lui Sebastian dialogul era dus pe tema *român/evreu*. În cazul lui Eliade — și în vremuri mai aspre (1935—1936) dialogul este dus în numele unei alternative... similare. *Român/bun român*, înregimentarea justă zice extrema dreaptă, s-ar face doar sub steagul *bun român*. Ce înseamnă „bun român”, se întreabă într-un șir de articole Mircea Eliade. „Mă minunează pe de o parte, acei oameni care te scot

fascist fără voia ta fiindcă ai pomenit de «românism» — pe de altă parte cei ce te acuză de trădare sau de indiferentism dacă nu strigi de 12 ori pe zi «românismul să prospere». În același articol din februarie 1935, *Criza românismului ?...* Eliade va scrie aceste fraze de bun simț: „Dar sunt și oameni — toți acești „bunji români, — care te acuză că nu-ți strigi destul de des sau destul de tare dragostea de neam și dorința de a-ți face datoria către țară. Trebuie să mărturisesc că am fost puțin stânjenit ascultând astfel de lucruri. Mi se pare că nu e decent să spui lumii că-ți iubești părinții, că-ți adori mama, că ai fi gata să-ți dai viața pentru ea”.

Atacurile urmează tocmai refuzul lui Eliade de a accepta demagogia extremei drepte.

Cel mai clar atac care vine dinspre extrema dreaptă i se datorează celui-ai Mihail Polihroniade. Ideea — reluată în toate articolele, eseurile anilor 1933 — 1936 privind *primatul spiritului* este cenzurată energic de unul dintre liderii de extremă dreaptă al momentului. De unul dintre ideologii extremei drepte:

„Ne întrebăm dacă Mircea Eliade crede că se mai află într-o mânăstire din Himalaya. Numai acolo și în genere numai în afară de lume oamenii pot să nu aibă atitudine politică. Primatul spiritualității — pe care noi nu-l împărtășim — nu exclude o „atitudine politică”. Mihail Polihroniade înșlăuie numele lui Iulius în literatură universală pentru a-i arăta prietenului de altădată că toți, dar absolut toți, avuseseră o atitudine politică. La fel procedau la Moscova ideologii Internaționalei a treia, pedagogii Revoluției mondiale: toți vorbeau despre primatul politicului. La fel vor cuvânta în anii cincizeci Miron Constantinescu sau Iosif Chișinevski:

„Nu crede domnia sa că în momentul actual nimeni nu mai scapă politicii, că fiecare e silit și dator să ia o atitudine politică?”

Mihail Polihroniade îi atrage atenția că „a luat fățiș atitudine într-una din problemele care frământă lumea noastră, problema comunistă”. El, spune Mihail Polihroniade, s-a declarat fățiș împotriva comunismului și a Internaționalei a treia.

Ca și pedagogii marxisti, Polihroniade îl anunță pe Eliade că „a făcut politică fără să știe”.

„În sfârșit, d. Mircea Eliade ne declară că românismul domniei sale a suferit când au fost expulzați doi mari savanți: Moses Gaster și Lazăr Șăineanu. Îl credem și îl compătimim, rugându-l să sufere și alături de noi, aflând că...”

Biografia lui Mihail Polihroniade se sfârșește tragic, așa cum bine se știe. Biografiile lui Miron Constantinescu și Chișinevski vor înainta triumfător, până la victoria finală.

Cornel Ungureanu

spectator

Sinuoasa traiectorie a valorii (III)

Semnalăm două reușite spectacole camerale abisale, la Studioul Teatrului Național Iași („Cu cărțile ascunse” de Antonio Buero Vallejo) și în sala Pod a Teatrului „Odeon” București („Ora linului” de Per Olov Enquist). Primul, în regia lui Mircea Marin, al doilea în regia lui Tudor Mărășcu. Primul, în scenografia Marfei Axentii, al doilea în scenografia lui Nicolae și a Mihaelei Ularu. Ambele sunt spectacole intimiste rafinate, cu un bagaj expresiv bogat și modern nuanțat, cu eleganță plastică, sonoră și muzicală, cu accentuarea teatrului de stare — abisal, plin de angose și depreșii anxioase, avalanșurile existențialiste fiind omniprezente și copleșitoare, imagistica densă, redundantă chiar, iar ritmul intensiv gradat.

La Iași, regizorul esențializează textul melodramatic al cunoscutului dramaturg spaniol condensând atmosfera tensionată prin desenul riguros al noliștilor interioare ale eroilor, montând scenic drama abisală, cu măsură, cu sensuri și nuante originale, novatoare în coduri teatrale multisemantice (neincifrate, ci limpezi, clare), tinând bine în frâu ideile și focalizând drama în forumul interior al personajelor pe care le ridică, astfel, la rang de entități general și etern umane. Cele două femei diametral opuse, sunt unite în final într-o singură făptură (excelentă este metafora șalului cu care Anita o cuprinde pe Adela, femeia urâtă și femeia frumoasă devenind una singură, cu virtuti

și păcate inerente oricărei ființe umane). Inventând modalități teatrale capabile a investiga în adâncimea psihicului personajelor, regia a putut reține în demersul său teatral procedeele psihanalizei freudene, accentuând straturile emoționale și mentale prin bombardare enciclopedică excitantă și isterizantă. Unei asemenea viziuni scenice actorii s-au datorat total creativ. Mihaela Arsenescu-Werner realizează o Adela ambiguă ascunzându-și cu abilitate și distincție egoismul, tulburarea, speranța, dorința, tandrețea, visul iubirii dogoritoare (obsedant, împătimit trânt), neliniștea, explozia, bulversarea, culpa... toate acestea fiind conjugate perfect în sinuoasa traiectorie a existenței eroinei Tatiana Ionesi. În Anita, duce la bun sfârșit un rol feroce, mut, semnificând prin mimică și pantomimă neimplinirea, zădărnicia, inutilitatea, vinovăția, întregul univers al sufletului ei schilod, băntuit de trăiri malefice... Sergiu Tudose dă viață scenică drăgălasului rafat Mauro, omul care încearcă totul, dar nu realizează nimic. Un colorat studiu de caracter, cu varii mișcări expresive, de la comical savuros până la gravitatea dramatică, de la jocul agreabil până la tensiunea alienării, logorele cu nuanțare bogată, cabotin cu măsură. Liviu Manoliu portrețizează convingător un bărbat mediocru — Juan —, neasimilat de familie, făcând vizibile frustrarea și permanența nervozitate a personajului. Scenografia Marfei Axentii stăpânește ideea regizorală, prin cele

două planuri: abisal (un sistem de oglinzi în care se văd alunecările în amintiri și în interbrițarea personajelor) și real (spațiul familial, cu elemente comune și banale).

La „Odeon”, Tudor Mărășcu desenează scenic resorturile care fac activă boala ascunsă-n sufletul fiecărui om — cea a crimei și a fricii de pedeapsa dumnezeiască, florilegiul germenului malefic din adâncurile abisale putând apărea pe fondul unor structuri tot atât de bolnave în societate, în comportament și atitudine în conglomeratul moral al indivizilor micro sau macrogrupurilor umane. Într-o asemenea criză, omul are nevoie de purificare prin iubire și prin Dumnezeu, așteptând revelația mântuirii, încercând atingerea absolutului. Regia timbrează varlat și colorat, cu introspecții psihologice, povestea unui alienat criminal, instrumentând muzical dialogul, de la soapta tainei și până la tipătul schizofrenic, pe țesătura armonică și sincopată a unui melanj dodecafonico-celesto-simfonic, punctând necesara stare de reclusiune, de meditație și regăsire a sinei. Trăirile sunt sensibile și interpretările virtuozilor Octavian Butuc, un surprinzător actor tânăr cu mult har, compune inspirat și insolit chipul sufletesc al tânărului criminal, continua lui stare de agitație nevrotică și crizele de agresivitate patologică, încolțit de revelațiile descoperite în sine și în afara lui, când este în posesiunea adevărului tulburător, pogorât asupra sa din duhul divinității. Personaje tipice clasice, sobre și profunde, făcând vizibilă o tulburătoare tensiune interioară, cum și misterioasele relații interumane, relevă în spectacol experimentalele acrite Dorina Lazăr și Ilcan, Cernat, sentimentele arzând dogoritor în alambicurile sufletelor lor.

„Theatrum Mundi” (Teatrul de proiecte culturale), experimentează cu curaj genul „open theatre”, en vogue în lume, realizând scenic un text-coral după câteva piese scurte ale lui Tudor Popescu, structurat anapoda de Cristina Iovită, regizat de aceeași doamnă furioasă și șocantă titlul spectacolului fiind „Go! în fața destinului”. Nebunaticul scenariu este convențional și răsturnat, Tudor Popescu prezentând în piesele sale destine zărobite de politică. Pe când Cristina Iovită politizează integral scriitura, cu o inversurare paralizantă (deci, politica transformă

mată în dramă individuală, devine manifest transformare a dramei individuale în politică!). Tudor Popescu a creat personaje viabile în ceea ce privește comunicarea. Cristina Iovită comentează scenic evenimentele politice al anusei vremi, actualizându-le fortat, prin clișee arhicunoscute și des vehiculate în teatrul românesc (racursi al istoriei României de la regele Mihai I și până la președintele Ion Iliescu). Este răsturnată și stema partidului comunist, iar decorul ilustrează eternul șantier al construcției socialiste, predominant dezastrul demolării și al schelelor vesnice, întrucât edificiul nu va fi terminat niciodată! Spectacolul are ruperi de ritm, dar este în întregime prea vehement, cu ură revoluționară contra... urii proletare! Destinul este încărcat a buziv cu spaime, chinuri, rațiuni mortificate, acușări mârșave, vinovați fără vină, doamnă ideologică asfixiantă uciderea tratată a umanului. Tortionarii schiodesc din ordin și pozează în victime, toate personajele devin relicve ale unei istorii omorâte, ale unui timp vinovat, relicve grotesci într-un muzeu al haosului comunist. Este, cu obstinație, implicat emoțional în desfășurarea acțiunii spectatorul deși spațiul este unul închis, claustrant, nimicitor. Este spectacolul unei morți colective, este o metaforă teatrală a eşecului, cochetând și el cu... eşecul! Normal, se aprind multe lumânări, ca la o fastuoasă înmormântare. Apoi, se naste o eră nouă, anunțată de colindul „O, ce veste minunată!” Este, desigur, momentul crucial decembrie '89. Vom omagia eroii, vom lerta, dar nu vom uita! În acest spectacol agresiv, violent, toti actorii au mărșăluit prin istorie cu vigoare și temperament sau cu somnolență și lasitate funcție de partitura dramatică, evidentându-se Maria Junghietu, Mirela Comnoiu, Romeo Pop, apoi Mihai Dinvale, Andrei Peniuc, Irina Bărlădeanu, Aurelian Napu și Bogdan Caragea, dar, într-o altă viziune regizorală, sigur își compun nouă cu totul altfel rolurile...

Vlad Andrei Orheianu

Un test

Orice profesor se poate socoti norocos cind dă peste el o promoție cu excedent de valori. Profitind de ce mi se întâmplă, am considerat că expoziția Avangardei românești deschisă în primăvara aceasta la Teatrul Național imi poate oferi — prin confruntare — nesperatul prilej al sesizării unei mentalități în schimbare, al intuirii citorva din datele „orizontului de așteptări” al celor ce vor da, poate, miine un sens literaturii române.

Mi s-a părut relevantă consemnarea impresiilor a patru dintre aceia ce sînt acum doar studenți ai anului al IV-lea Litere.

Eugen Negrici

A murit superbia gratuității?

Poate că un muzeu al avangardei ar trebui să se desfășoare pe malul unui râu ale cărui ape să petreacă vizitatorii prin dreptul exponatelor întâmplătoare, cu indiferentele sale ape, prea limpezi. Expoziția de la „Național” are un singur secret: e moarta. De-a lungul pereților și vitrinelor cu „mostre”, trupul meu se prelinge aproape indiferent. Nimic nu mai e nou. Un singur sentiment: invidia. Aș putea (aș fi putut la rândul meu) să fac așa ceva. Am făcut așa ceva, însă vremurile, care știu că totul se mai întâmplase, vremurile mele năzuiau către altceva. Ce altceva? Pentru neotici și culti. Tzara, Voronca, Urmuz, Bogza etc. au negat cu cinism milenii de cultură. Pentru irozi și sfinți, Șafana s-a scuturat de singuru-i strat de frumusețe de pe chip: paloarea. Pentru alții acest vis a salvat prin electrocutare creierul de cocă al unei societăți crestate la mână cu baioneta. Pentru acești alții, în sfârșit, libertatea s-a dezlănțuit. Dar pentru a se dezlănțui libertatea este nevoie de moarte! Urât slogan și fără noimă pornirea mea.

Moartea este gloria acelei avangarde? A murit superbia aceea a gratuității? Gândul, care este acela ce întotdeauna provoacă răul, nu se mai poate întoarce decât spre a se contem-

Marcel Iancu : Strigăt

pla pe sine mort. Scriu greu și nu pot să surprind în semn ceea ce în tăcere mi se spune. Parecă apun. Unii se vor fi lamentat în concepte și silogisme importante, spre a mai desluși ceva:

— lipsa de consistență a frumosului? Dar cum să descrii logic desăvârșirea? Logic ești — și trecător...
— instantaneitatea valorii? clipa? consolatoriu și util.

— reversibilitatea? nostalgia a formei? uitare?

— fatalitatea? departe...

— efemerul? reversibilitatea, clipa...

— eliberarea obiectului? de ce? dar a artistului? de libertate?...

Intellectualii rafinați (l-am zărit în labirintul acela, întâmplător, pe dl. asistent univ. Ion Bogdan Lefter) zîmbesc superior de acel gest frumos al copilăriei spiritului nostru. Înțeleptu-nea. Expoziția de la „Național” presupune că am trecut, asumându-ne-o, prin această „etapă” a culturii „de avangardă”. Slăbiciune. Cunoașterea absoarbe totul, atunci când totul se supune libertății. Poți chiar demonstra că, plimbându-te printre exponatele unui muzeu de avangardă, ai puțința de a te civiliza.

Am ieșit în stradă jurându-mi în barbă (la propriu) că am să fac altceva și mai și... Dar ce altceva? O, câtă grozăvie să experimentezi lumea! Acest gând ciudat m-a îndurerat. În acest context nu mai e nimic de făcut. Vorba aceea: poate Dumnezeu să facă un bolovan atât de greu încât să nu-l poată ridica? Cineva răspunde simplu: da, poate, dar nu să-l facă, ci să-l creeze. Doar omul face. El trebuie să-l ridice. Iar sub el... O lume albă, încercănată de efortul certitudinii, mulțumită de ordinea etern invocată. „Lucrările” foștilor avangardiști sunt puse în ordine. În sfârșit...

Claudiu Soare

DESPRE EXPOZ

Un fenome

Trăim, se pare, într-un moment de criză a culturii. Acest truism este tîbit de ziare, este dezbătut în cvii, este enunțat de câte un amic sentimental. Tot timpul ne izbîr această sintagmă care a devenit a pe un clișeu. De aceea, imi cer: să o să o amintesc, vorbind despre poziția de avangardă de la Teatrul Național; ce să-i faci? realitatea ne strînge să fim monotoni. Avangarda apare și el într-un moment de ză, nu atât artistică propriu-zisă, spirituală, într-un moment când, lipsa de percepție a oricărei tranzențe, se înregistrează epuizarea mală a culturii, într-un moment, de disperare. Mi se pare curios, ce fin, dacă nu simptomatic, faptul că tîzi se încearcă o resuscitare a avangardei; pe-aceleasi vremuri ne a Și mai jalnic este, însă, că ai noștri tepporari nu se pot ridica nici n la nivelul acestei iubite mișcări, e mează obosit, kitsch, o formă car rîndul ei, era lipsită de esențial, loc în loc, organizatorii expoziției

Exacerbarea funcțiunilor intelectului

Ideea unei expoziții consacrate Avangardei, așa cum este cea deschisă la Teatrul Național, s-ar părea că prezintă unele riscuri. Avangarda este o mișcare culturală „anti-istorică”. Ne-gînd, Avangarda neagă dreptul timpului de a institui valori sau, la rigoare, dreptul oamenilor de a se crede în aceste valori. În ordine strict logică, se poate spune că orice nihilism consecvent se neagă și pe sine (în măsura în care este gîndit deopotrivă el însuși în același plan în care se desfășoară gîndirea sa). Negarea negației. Deci o întoccare la punctul de plecare, purtînd impresia că nimic nu ar fi fost. Așadar, Avangarda nu ar fi o valoare care să fie prezentată într-un muzeu. Ea nici nu există. Poate doar o mică involburare „o buclă de pe traiectoria lineară a devenirii istorice a valorilor culturale.

Am îngroșat intenționat contururile acestui raționament. Cel mai la îndemînă contraargument ar fi caracterul practic al oricărei manifestări expoziționale. Interesul de informare al publicului justifică oricînd o asemenea idee. Nu consumul cultural poate sta ca presupuziție aici din moment ce literatura nu se consumă într-o expoziție. Avem de-a face deci cu un muzeu, iar avangarda există istoric pentru

simplul fapt că nici un fel de manifestare a omului nu-și poate anihila această dimensiune.

Printre exponate mi-a atras atenția un pasaj dintr-o revistă: „Nu există descoperiri ci numai invenții”. Autorul (cred că Șașa Pană) elogia apoi invenția în stilul cunoscut al manifestelor avangardiste. Cred că dorința de nou — un nou cit mai izbitor, cit mai nou adică — și oroarea de vechi e locul comun al tuturor mișcărilor de acest fel. Punctul lor de plecare stă în exacerbarea funcțiunilor intelectului, această facultate a minții omenestei responsabilă cu jongleriile, cu asociațiile surprinzătoare de idei din care se nasc invențiile. Descoperirile aparțin speculațiunii, adică ogîndirii, reflecției operei creației divine, or, în acest sens, descoperirea este resimțită ca un gest de supunere, ca o pioșenie — contrară spiritului avangardiștilor. Apologia invențiilor și negarea descoperirilor înseamnă domnia intelectului asupra rațiunii și a speculațiunii, adică domnia tehnicii în lumea modernă. Pînă la urmă, spiritul nihilist al lor merge pînă la auto-negație prin aceea că, instituind (implicit sau explicit) tehnica, elimină arta.

Dorința de invenție este, în acest caz, dorința de libertate. Un cuvînt des întîlnit în aceste reviste este „încătușare”. Convențiile artistice sînt resimțite astfel. Invenția este o formă

de manifestare a libertății în cîmpul intelectului. Artă în genere cultivă libertatea, însă acest tip de artă o face prin inovații, pe planul intelectului. Pentru ea libertatea se transformă într-o obsesie a nelibertății a cărei cauză o găsește eu în exacerbarea unei singure facultăți a minții. Mișcarea artistică este în bună măsură, cel puțin din perspectiva problemei libertății, similară gestului lui Camus care pune drept centrală problema sinuciderii. În acest fapt se manifestă în gînditor dorința de libertate (reflex al dorinței de putere) adusă într-un mod „intelectualist”, mod numit, din altă perspectivă, iraționalist. Un raționalist (adică unul pentru care rațiunea, nu intelectul, stă pe primul plan) ar fi acceptat ea, mai înainte să fim, cineva (sau nimeni) trebuia să ne facă să fim (și, inevitabil, într-un mod oarecare). Greșala lui Camus este, din perspectivă raționalistă, orgoliul cu care îi reproșează soartei că nu l-a lăsat să hotărască asupra faptului de a fi; dar, pentru a hotări, el trebuie mai întîi să fie și anume să fie într-un fel determinat (bărbat sau femeie, alb sau negru, francez sau român ș.a.m.d.). Deci libertatea se desfășoară în condițiile unei nelibertăți inițiale față de care un Camus sau un Cioran se revoltă.

Pentru revoltații avangardiști nelibertatea inițială o constituie convențiile

ce definesc arta. De aici vine și situația lor paradoxală de a se opune fără să se pună cu adevărat (așa cum fac curentele obișnuite), la fel cum de pe pozițiile lui Camus nu se poate construi un sistem. Neacceptînd convențiile, ei dezvoltă contururile și fac imposibilă orice construcție. De aceea o asemenea libertate este una neconstructivă, de ordinul pur al inteligenței și care nu poate sta pentru ea însăși, nu se poate justifica decît prin altceva. Ea constituie un ferment necesar, un catalizator ce ajută la crearea unor noi produse. Meritul Avangardei stă în mișcările post-avangardiste care de obicei îi sînt integrate datorită unor identități de persoană a autorilor respectivi, care s-au manifestat în ambele curente. Avangardistul este doar înainte-mergătorul. În acest sens este întotdeauna loc pentru avangardă numai că în lumea modernă ea se manifestă mai șocant, pe măsura răfăcirilor pe care le combat. Cred că există și astăzi condiții ca o asemenea mișcare să se manifeste, condiții proporționale cu distanța ce separă modul de a gîndi a două epoci diferite, și, implicit, a două generații.

Modul de manifestare al unei noi „avangarde” poate fi în multe privințe diferit de al celeilalte și anume în aspectele care țin de împrejurările istorice. Dacă impulsul oricărei avangarde este de natura intelectului, domnia acestuia a fost un fenomen circumstanțial al curentului respectiv.

Sorin Giurumescu

AVANGARDEI

Un apogeu al negației

În expoziția de avangardă de la Teatrul Național trebuie să intri ca într-un muzeu. Aceeași erispare, același sentiment al inutilității, al unei liste de obiecte dispuse doar în virtutea unui criteriu paradigmatic, pentru că ceea ce trebuia înviat rămâne inert, nemaigăsindu-și contextul. Cu atât mai mult gindești toate aceste lucruri atunci când este vorba de avangardă. Există în expoziția despre care vorbim, o ambiție absurdă de a fixa și de a împietri ceva care se sustrage prin definiție acestor operații. Actul estetic de tip avangardist are un destin marcat de singurătate, ceea ce-l leagă de context fiind doar negația, fronda. Avangardismul istoric putea avea o justificare, servind drept mijloc de a conștientiza măcar în parte un anumit fel de saturație, de suficiență manifestată nu numai în artă, ci în toate ipostazele începutului de secol XX. Pe de altă parte, avangardismul a încercat să recupereze o inocență pierdută, de altfel, definitiv; această inocență era imaginată pe un teren defrișat în totalitate, care părea virgin, dar nu mai putea fi. Și salvarea trebuia dată chiar de un apogeu al negației și de o apologie a hazardului. Această nouă retorică păcătuia prin faptul că nu ascundea nimic în spatele înfățișării sale, fiind doar un invelis, gol pe dinăuntru.

Tochmai acest gol încearcă să surprindă expoziția avangardei românești. Iar acest lucru este imposibil. Avem de-a face cu o expoziție de petice în care peticul își pierde pină și rolul său firesc de a reconstitui un ansamblu, parțial deteriorat. Obiectele adunate aici, tablouri, fotografiile, ziarele, sînt toate foarte triste în intimitatea pe care sînt forțate s-o accepte. Nu recuperează nimic din atmosfera avangardismului și de aceea nu sînt străine numai de noi, care aparținem altui timp și altor mentalități, dar sînt străine și ele, unele față de celelalte. Cu atât mai evident este că indemnul-parafrază „Vizitator deparazitează-ți creierul”, plasat ici și colo, în mod ostentativ, dar trădînd o ciudată naivitate, pare rostit în pustiu. S-a mchit-puit, probabil, un fel de inițiere în acest spațiu special, în care indemnul de care vorbeam mai sus ar trebui să aibă eventual o funcție magică, ritualică. Nu este însă decît un mod lamentabil de a asezona un platou pe care ai expus mincăruri deja alterate.

Ar putea exista voci care să susțină că intențiile expoziției au fost acelea de a informa publicul în ceea ce privește fenomenul avangardist. Dacă e să judecăm puțin, e necesar să recunoaștem că o expoziție este locul în care îți desăvîrșești niște informații anterioare sau te pregătești pentru a dobîndi altele noi. Nu te informezi (în sensul unei autentice formări spirituale) cu adevărat acolo, spontan, o faci înainte sau după ce vizitezi așa ceva. Limitele oricărei expoziții sînt acelea de a confirma și de a incita. Nu contestăm însă posibilitatea ca aceasta să-ți ofere o plăcere estetică. Dacă are cum.

Pe scurt, avînd de-a face cu natura volatilă a avangardismului, nu e cazul să ne ambiționăm pentru a schimba soarta efemerului, pentru a-l întoarce din calea sa. Un balon de săpun nu poate fi refăcut. Poți doar să faci un alt balon de săpun.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

redacția de Ion Ciucu

Alături, Ion Bănuță și Dan Deșliu

Teodor Mazilu într-o casă străină

Pe Paul Cornea și Petre Sălcudeanu îi leagă... cinematografia

În prima linie, la Uniunea Scriitorilor, în 1974 : Octavian Paler, Domokos Geza, Romulus Rusan, George Ivașcu, Galfalvi Zsolt, G. Dimisianu, Constantin Țoiu

Provincial

...sperare a recuperării neimpli-
„vizitator deparazitează-ți creierul”.
Se pare că nu au învățat lecția
ardei, nedeparazitându-și ei înșiși
ul și făurind o expoziție cât mai
te posibil, cu poze sub sticle, ca
manifestare cu titlul România —
iri și perspective. Nu mai vor-
le faptul că tot pentru că nu au
t lecția avangardei au avut ne-
ata idee să o muzeifice.

M. H. Maxy : Arghezi

...provincială (după expresia unui
en) este avangarda noastră; se
că, desprinsă de peisajul parizian
dacă vreți, de catenele occiden-
avangarda este jalnică.
sensus recuperării de care vor-
t mai sus, notăm existența unui
vecin cu expoziția, unde unii
le vorbește de alte vremuri, unde
e să-ți se servească iaurt sau ham-
er și unde poți să ai norocul să a-
din când în când la nostalgia ne-
e puse în scenă (sunt de părere că
de bază al avangardismului este
— fără el, această admirabilă miș-
nu ar exista —, or, după expre-
a vrednicilor înaintași în cauză
e nu mai poate șoca în sensul lor).

INFINITUL

Se țara. Nu știa de când și oricum nu conta, important nu rămăsese decât, evenimentul, explozia care-l aruncase din normalitate, din viață sau din vis. Dar nu-și putea aminti din cauza șocului. Nu-și închipuise niciodată lumea ca o mulțime de linii paralele iar acum, mișcându-se în ea crispat și nehotărât, n-a regăsit decât confortul numărului. Un minut, două... Ceasul a stat de mult la unsprezece și cinci, de atunci, convins că știe secunda a numărât cu ea ore întregi. S-a agățat de timp pentru că nu-l mai înconjoară nimic din ce exista înainte. Casele nu mai au ferestre, uși, acoperisuri, sînt doar niște linii, deasupra altora, linii drepte, fără curbe sau frânturi. Oamenii au ieșit din materle, fum condensat în forme ușoare, și plutesc haotic peste linii și goluri. Ceva îl îmboldește să treacă dincolo, dar se oprește să scruteze golul și, neputând să-l pătrundă, începe să-l gândească mai puternic decât el. Apelează din nou la numere și din câte sunt, dat nu i se pare decât zeroul, pe care îl ia și-l fixează între gândurile feroce, hotărât să-l rupă. Nu reușește decât să se împresioneze și să-și tenteze slăbiciunile. S-a săturat să se târască pe linie!

Dacă visează? Atunci, dându-și drumul în gol, va trebui să infrunte coșmarul, să-l trăiască în toată intensitatea lui păcătoasă. Degeaba! Zeroul e acolo, lângă el, lăfăit între linii. Dacă epuizând cazna, lumea s-ar hotărî să-l reprimească, făcându-l fericit și besmetic? Cu siguranță ar părăsi linia fără să se uite în jur, convins că golul e gol, și chiar în clipa aia s-ar ivi un bolid care să-l înghită sub roți, să-l omoare. Trebuie să rămână pe o parte, să înăbușe linia cu zvârcolirile lui și să ajungă într-un punct, la o intersecție. Paralele infinite? Ar fi absurd, nimeni n-a atins infinitul și cu atât mai puțin ar face-o el. Niciodată nu avusese pretenția să-l cuprindă, cu bunul simț al novicului și-l închipuise doar ca infinitate de linii finite puse cap la cap. Il transformase în număr, fie el și nenumărat, pentru că așa îl convenise să se apere de spaime.

Având de-a face cu infinitul n-o să-l învingă el, entitate afectivă neliniștită. Își numără odăile, strângându-le pe toate într-o linie energetică, curățită de coordonate sau săgeți, și-i veni să plângă. Toț ce era al lui, fusese substituit de

o dungă alburie, interminabilă? I se păru prea banal și în secunda următoare se aruncă în gol...

Era în clasă. În jurul lui roiau studenții sperțați sau veseli, poate chiar indiferenți la rătăcirile sale. Simți insulta tinereții lor și nu se feri, o lăsa să se plimbe prin el. Își privi ceasul: arăta unsprezece și cinci minute. Orele de agonie nici nu existaseră. Se gândi să le ceară carnetele, dar era clar că gândul întârziase undeva, pentru că le și trecuse notele, iar acum îi urmărea înviorat de chicotelile lor prostestii. Un moment se crezu frustrat apoi își aminti că dăduse flecărula aceeași notă ca și la examenul precedent, deci se răzbnunase în felul lui, dându-le câte un zero. I-a anulat — așa cum își dorise pe ascuns —, dar nu putuse să facă altfel, soluția deznodământului trebuia să o găsească singur. Suferise metamorfoza omului chinuit de obsesia și dacă nu era bine să nege sau să schimbe ceva (el așa ar fi făcut pentru că-l era frică), avea nevoie să-și revină printr-o absorbție de tot. Ieși în stradă hotărât să uite. Dar nu putea abandona obsesia, că doar mulțimea bulevardieră, aruncându-se asupra ei, ca peste o bancnotă căzută din buzunarul unui neatent, nu s-ar apuca să o rezolve. Ca să o cedeze are nevoie de ceva tranșant, de ceva care nevenind dinăuntru (adică din gol), măcar să vină dinafară, chiar și sub forma destinului sau a unei dependențe de orice fel. Chlipul femel se lipi de el și se trezi înjurându-l, ea nu-și alterase mintea cu nimicuri? La urma urmei trecuse prea repede pe lângă el, și era frumoasă, nimitoare cascada.

Trecuseră câteva luni de la dimineața aceea îngrozitoare și timpul nici nu slăbise forța ei de apăsare, ni i nu i-o mărise, ci-i slătise lui memoria, obligându-l să caute evidența. Nepăsători studenții ticsiseră băncile, profesorul îi alină — biete bilute — pe tijele unuia abac și, apucând să-i numere, îmbătrâni brusc. Deschise ușa și rămase în prag, cu spatele la clasă. Linistea și răceala de pe hol îi dădeau impresia că zidărilor stau să se năruie, că sălile înghițiseră toate vocile și peste o clipă sau alta, pereții în cădere au să descătuseze energia și sunetele înalte ale vacarmului. Nimic se întâmplă aidoma, numai un „Bună ziua” cristalin și binevoitor se prăvăli în cele din urmă peste el. Înțoarse capul spre față și o privi cu indiferență apoi cu grijă și... cu o ură care îl incremeni.

Fata nu înceta să tremure. Posibil să fi speriat-o cu urletele lui, să fi îmbrâncit-o până în biroul ăsta blestemat, să fi palmuit-o ca un apucat, dar el nu-si amintește. Acum spera să se desțindă și să-i vorbească, dar ea îl studia cu privirea ala nerușinată, obrazii oboșiți și congestionați și-l enerva cumplit. A anucat-o de umeri și a început să o zgâlțâie, numai că strigătul ce a pornit să însoțească gestul n-a ajuns dincolo de buzele moleșite decât scâncet ordinar. Și-a retras mâinile de pe Cora și s-a prăbușit în fotoliu.

Da, a înțeles ce vrea profesorul. Bineînțeles că putea să-i spună de ce a tras linia: anul trecut, la examenul din vară când, ce-i drept, ea nu prea știuse, a vrut cu tot dinadinsul să o pice și i-a cerut să ducă o linie infinită. Ea s-a blocat la început — de fapt s-a jenat, convinsă că e în drept să o facă —, era prima oară când i se cerea să arate infinitul. A luat creta și a trasat pe tablă

RECVIEM LACUSTRU

Maldăre de suvenire se tot aglomerău și se glomotoceau într-un flux și reflux continuu, învălmășindu-se în capul meu crotopit de amintiri. Ele pe-regrinău foindu-se, multiplicându-se și roind ca niște furnici deșucheate într-un mușuroi care nu era, decât propria-mi tărăcuță.

Orbecăiam, orbecăiam, încercând în van și în neștire să reconstitui scurta-mi viață din fărâme și visuri disparate..

Aici, la conac, fusesem încă din primul an pârtaș la un ceremonial bizar care avea să se desfășoare an de an la aceeași dată și la aceeași oră fixă.

Încă din ajun, — și chiar din zori de zi — toată gospodăria se trezea pârând a fi viscolită de niște preparative somptuoase și în afară de ritmul obișnuit. În bucătărie se pregăteau bucate ciudate cu un iz aproape vrăjtoresc: câteva fete desculțe, în imaculate sorțuri albe și basmale negre, spârgeau de zor cu ciocane de lemn, mii și mii de nucii, făcând un zgomot de toacă; în timp ce bucătărele plămădeau domol și tot frământau monumentale viitoare slauturi și colive.

Pe masă se întindeau lungi metraje de cocă, în timp ce alte japănese încălăceau covrigi, colaci și alte varii impletituri într-o proaspătă aromă de drojdie de bere și de plămădă de făină proaspătă.

Iscoind pe unul și pe altul, aveam să află că era vorba de pregătirea parastasului unicului fiu al lui Asky, pierit fără de urmă într-o sămbătă seară, într-un „accident de apă”, pierdut în adâncul belestelui fără ca nimeni să mai fi izbutit să-l pescuiască trupul.

A fost felit, și căutaț cu hărnicie trei zile și nopți în șir fără a i se da de urmă — în ciuda faptului că „boierul pusese la bătaie o pungă de galbeni și două vaci sălătătoare”; — dar în poftida acestor momente, lacul l-a (ținut pentru totdeauna încleștat în tainițele lui.

De atunci, pe malul hulpavei ape, în fața umbrarului acoperit de trestii și având pe perete o sumedenie de icoane și în fața unei imense troite de piatră cioplită — în dreptul acestui lac-cavou cu pereții lui lizi, în asfințitul zilei de 13 ale lui noiembrie, aci se săvârșea o lungă ceremonie oarecum ieșită din tipicul veșnicilor pomeniri.

După liturghia tradițională slujită de un arhieru și doi preoți (cu dascălii respectivi) — aduși pe rând cu birjele din parohiile vecine — toți prelații se apucau să psalmodieze, rostind pe mai multe voci ruga:

— „Fie-i lutul ușor...
— Fundul apelor să ni-l ocrotească!
Milul dulce să ni-l aline.

— Fie-i lutul ușor-lutisor cât ușor și viața fie-i pe vecie nemurire fie...
— Veșnică, veșnica lui po-me-ni

Apoi, micul sobor, cădelnițând bolborosind înălța lungi, repetate rugăciuni, făcând și înconjurul lacului și luând isopul din căldărușe — îl împrăstiau jur împrejur, stropind belsug cu niște buchețele împietite busuioc și iasomie. După care, la semn, cu toții, ca niște pioși jongli începeau să arunce în apă, zeci colaci implețiți și nenumărați covrigi și covrigei umplând tot lacul cu sudenii de rotocoale: în timp ce pe imens taler rotund de lemn era pediată o colivă cât roata de mar inzorzonată cu tot soiul de cofe scilpitoare și ornamentată cu treișzeci lumânări aprinse (vârsta înaltă lui meu când se prăpădiseră).

Concomitenț cu coliva festivă, nău la stânga și la dreapta heșesului, același număr de mici corc impletite din flori albe de câmp, niște cununii de elev premiant) care stăteau înfipte niște lumânăce ardeau liniștit pe apă, până în am târziu, când toate se topeau în noaptea.

Pe mal, în sfesnice, vegheau până stingere dbuă facile de botex, lumin oglinda apei în care se reflecta frbrul decor.

Recviemul se desfășura sub priveirea înălțimă a lui Asky (înmănuț butonat în redingota lui neagră), alăde tante Micsounette și Cerisette voaluri și pelerine cernite) precum a tuturor slujbaşilor Curții. Luminoasa flotilă de coroane, covrigi și plutea astfel într-un pomrea celui pe veci scufundat, orând du-se până la urmă domol printre ferii galbeni ce împodobeau oglaculacului — lac îngrijit (din ordinul panului) cum nici o altă grădină alică din lume nu cred că mai era, o apă limpede pe care nimeni nu apermisiunea cu nimic s-o întineze.

Acest parastas — „son, fleurs et mieres” — cum îl evoca zăbind t Cerisette — avea loc, precum am spus, anual, în amurgul acestei scurte de 13 noiembrie 193... Tar i diaț după această liturghie lacustră curte — între două hambare, pe lungi mese și blăni — se întindea prea îmbulsugat praznic de pomani: prima cană de vin fiind ciocnită Asky cu fiecare din susuși, sorlând pe rând câte o duscă. Era o menire creștinesc democrată.

Fragmente din volumul Jaf în goste. În curs de apariție la edi „Cavallotti”

vasile latis

Șase viziuni de toamnă

I
Domol răsună toamna pădurea de fag și la izvor argintiu se-ntoarce frunza multă a verii; pașnic se face dansul războinicului.
Lumină, din care ziua soarbe tăcut și fuge pe roți de aur sub nori mișcă'ori, te-ascultă, acel ce o moarte acum îndrăgește.
Ușor atinge suflarea străinului oglinzile apei, pământul, trainic, cu pasul îl cerne ușor prietenosul; lucește sfios în marea străveche s.eaua păstorului.

II
Autroasă lumină coboară spre arbori și se trezește glasul bocitor al femeilor, pe piatră luce curge molcom piriul.

Urmează încă, stîns răsunînd în ureche curcubeiele verii și-n vîntul amar al ucigașul se regăsește pe sine, ascultă

s'ele primitoare de noapte. Ard focuri uituce pe dealuri și le-nsotește-o bătrînă pină e seară; din neguri răsare străinul — el, fiul talălui!

III
Crunt se făcu ciresul din coastă, departe duse frunze de trunchi se desfoaie, mereu, o altă moarte-ncepîndu-și; ochi se

deschid; cad ceruri frumoase de noapte spre case deșarte și ca să lase spațiul mai gol plecat au ingerul Domnului; negru pămînt;

vestitor se-ntoarce bătrînul către stelele sale. Pipăie orbul străzile negre și dimineața se-n-oarce (spre) cel văzător, ori se eufundă în trepte de piatră.

IV
Mai lămurită lumină coboară colina și drept se vadește omul urmînd cărărilor sale, sau cînd o seară deschisă-l iese înainte.

Bătrîne sînt valea și turmele, păstorul cînd trece întunericul mindru-al pădurii spre a ieși în culmi luminoase; uimit

se naște și neatins de cruzime copilul lungă focuri domoale. Bocitoare acum sînt apele, frumoase, de-asemeni, atînsse iarăși de vreme chipurile morț

V
Trebuie, deci, să deszică ceea ce e în sine adinc luminosul ca să urneze aceste întunecate cărări ale toamnei, apele grave

coborînd către riuri tăcute și steaua purpurie la marginea nopții. Sau să se-ntoarcă iarăși în vîntul vărătic spre-a regăsi armonia-i lăuntrică

anii ce trec. Puritate! O, privirea celui drept hotărî de pe-acum în-sine-negîndul și locul, sau își aduce aminte chipul mamei pășînd prin zăpezile morț

VI
O dreaptă lumină însoțește pe cel văzător, din codru îl iese uneori înainte o vietate ciudată și ziua-l zorește; adine se clatină mama prin

zăpezile morților. Odihnite sînt așa, pămîntul, frumoasă de-asemeni singurătatea fiecăreia, astfel străinul regăsește stelele sale cînd

seara-l urmează. Sau iarăși — blindă nebunie — cu'cază să stea dinaintea acestor întunecate cărări ale nopții, s-asculte din prag bătrînce

stinge

William H. Gass:

DEMIURGUL CEL RĂU

Gâtul, ne spune Platon în *Timaios*, a fost conceput de Dumnezeu a un fel de istm între cap, care adăostește sufletul superior, și regiunile inferioare, care sunt pradă poftelor și asiunilor. Acest lucru a fost făcut entru a proteja mîntea de contamina-rea lor. De atunci, n-am auzit decât critici la adresa acestei ordonări. Luma dintîi, ni se spune, este amăgitoare și perversă, un fals ghid, creator de zei și de mituri, un mijloc invidios de defăimare și un instrument conceput special pentru a înșela. Mult u mai făcut ficatul și plămîni, melle, inima și părțile rușinoase-nevădate în ghetourile corpului, devenind mai ranchiunoase, mai lipsite de vladă, mai nocive și mai veninoase cu ărsta.

Până la urmă, e pe cale de a izbucni revoluție: și nu una oarecare, de atură să ofere fiecăruia dintre organe un corp al său și un creier miușcul (asta s-a petrecut de multe ori) au chiar să asigure acestor forțe vladă, dar barbare, un statut autonom și asta s-a întâmplat), ci o revoluție are va cuprinde în gheare întregul eclin al Occidentului și va ilustra, în-ampător, paralela lui Platon între ondiția sufletului și sănătatea corespunzătoare a societății. Astfel, în nulele puterii priapice, ar putea avea ce o revoltă universală împotriva stă-nului absent și a operei sale capitale, civilizația noastră. „De câte ori pronunț cuvântul «civilizație», strigă guin, „îmi vine să scui”. Și E. M. an notează: „...Orice lucru care ghidează viața în contra curentului ivilizației, care ne invită să-i comromitem și să-i sabotăm progresul... ste o virtute.”

Totuși clișeu — și Cioran, ca și ope, șterge de praf locurile comune i șlefuieste pietrele vechi, deși ar lezaproba comparația cu un poet atât le clasic — clișeu ne informează (nu le informează oare clișeu despre orie?) că revoluțiile sunt întotdeauna compromise din start — terenul unde oțlesc e fragil — și avem motive emeiate să ne pară rău din acest mic motiv. Pentru că mai există oare n alt conducător-care să fi pledat cu naj mare elocință și poeticitate în fazoarea propriei detronări, să fi oferit argumente mai bune ale nepotrivirii ale sau arme mai ucigătoare dușmanilor săi; cine a vorbit cu mai multă amărăciune caustică despre izolarea onducătorului, despre povara poziției ale și inconsistența spectacolului său exterior, protestând — „ce au în plus față de muritorii de rând, în a-de ceremonii?” — și reacționând împotriva diferențierilor mai adânci — „dacă sunt împuns, oare nu sân-gerez și eu?”; oare cine a reprezentat mai cinstit revendicările viscerelor de a fi ele stăpâne, dacă nu filosoful obosit de mîntea sa, rege al turnului cu cravată, care își divide acum teri-toriul pentru a isca vrăjmășie și a conduce, urlând, revoluția împotriva capului? Dar de ce? de ce? dacă nu puterea sa împăcată?

Curajul oferă forțe minții; bineîn-țeles că istmul trebuie traversat și ză-găzuit apoi; dar n-ar trebui ca noi, dintr-o conștiință dăunătoare, după cum ne avertizează Nietzsche, să ne oedipizăm ochii, să negociem sceptrul pe un baston și să proslăvim zdren-țele unui cerșetor. Spiritul este sim-gura armă a omului; din toate, Cioran și-ar dori cel mai puțin ca oamenii să fie incapabili de rău; el îi admîră în cele mai sălbatice... barbare... ne-bune ipostaze. „Rațiunea — rugina vi-talității noastre”, scrie el, exprimân-du-se ca un instalator. Și au acționat oare vandali orbește? Dar familia Medici? Sau gândirea lor a fost de fapt inovatoare și vie, plină de forță și optimism; n-au fost ei conduși de ceea ce credeau că pot deveni, astfel încât s-au aruncat în valurile schim-bărilor ca niște luptători?

Schimbările sunt, totuși, un blestem. A ne concentra asupra lor ne privează de prezent; devenim sclavii timpului. „Acțiunea e contaminată de păcatul originar de care Ființa pare a fi scu-tită.” Pe de altă parte, cerșetorul își câștigă libertatea prin cultivarea să-răciei. „Nu posedă nimic, este el însuși, durează: a trăi de azi pe mâine înseamnă să trăiești de-a dreptul în eternitate...” *) La fel ca bătrânii și cerșetorii lui Yeats, ca bufonii lui Shakespeare sau dezmoșteniții lui

Beckett, acești milogi sunt rodul pur al imaginației. Misticul se află de ase-menea în căutarea Ființei, dar prin extaz, „surpare a conștiinței.” *) Prin mitul conducător al neantului final, ei se ridică deasupra oricărei ficțiuni. Ficțiune în locul ficțiunii? Știind asta, nu-l putem urma. Misticul, bar-barul, cerșetorul: toți îl atrag, dar pentru un scurt timp. Ca o minge care nu-și poate schimba traiectoria, Cio-ran trece de la o rachetă în plasa elas-tică a alteia, gândirea lui descriind neîncetat parabola fără scăpare a pa-radoxului. Săgeata lui Zenon, ne a-mintim cu toții, fie ocupă succesiv fie-care loc în spațiul traiectoriei sale, deci se află în repaus în fiecare, ar mișcarea sa, alcătuită dintr-o infini-tate de repausuri, e doar o iluzie; fie nu trece altminteri prin aceste puncte, nu este niciodată niciunde, iar mișca-rea, din moment ce nu se desfășoară în spațiu e, încă o dată, doar o iluzie.

Fiecare din eseurile lui Cioran a-doptă tonul dilematic, chiar dacă nici unul nu are eleganța formală deose-bită a lui Zenon, pentru că Zenon era rapace, un Atilla al logicii și dorea să câștige; se străduia mereu să ajungă la o concluzie. Concluzii? Cioran pare a spune, astea sunt doar orgolii; și le repudiază... dar, din nou, nu defi-nitiv. Deși sursa stilului său aforistic, ca și a multora din idei, pare a fi Nietzsche, el nu e niciodată atât de sălbatic, de direct și categoric precum Nietzsche. Opera lui se lasă în voia deziluziilor. Lamentațiile lui la adresa intelectului, accentul pe instincte, re-ferințele temporale amintesc de consi-derații similare ale lui Schopenhauer sau Bergson, ca și de stările existen-tialistilor; nu-ți poți stăpâni senzația că l-a citit prea mult pe Spengler. În orice caz, el este mai presus de toate un platonist nesigur de calea pe care să o ia și care uneori regretă că a fost bătătorită deja, calea spre dorință. Fi-ință, Neființă și Devenire — aceste stadii îl bântuie, ca și diviziunile gre-cești ale sufletului. Eseurile lui dau seama despre o maladie de care el consideră că suferim cu toții: scris admirabil, economic, vădind preo-cupare pentru principiile fundamenta-le ale gândirii și ființării, sunt, fără îndoială, fragmente extraordinare de meditații răzlete, care cad din eroare în eroare cu un dezinteres Suveran, folosindu-se aproape pretutindeni de împrumuturi și țesându-și pânza de păianjen a premiselor incerte cu frân-giile groase ale asociațiilor pur isto-riche. Atât de liniștit se contrazice Cio-ran în numele ironiei, încât de-abia se mai vede linia care delimitează nu adevărul, ci exact o jumătate din el. Totuși, circumstanțele dezvăluite de aceste fragmente justifică pretențiile (mari, deși implicite) de a configura un tablou al gândirii contemporane. Ce se spune despre Meister Eckhart într-un eseu se poate perfect aplica și în cazul lui Cioran însuși:

„Încă din Evul Mediu, unele spi-rite, sătule să tot repete aceleași teme, aceleași expresii, aveau să recurgă, spre a-și improspăta pieta-tea și a o elibera de terminologia oficială, la paradox, la formula sedu-cătoare, când directă, când nuan-țată... stilul, mai mult decât ideile, l-a onorat cu acuzația de erezie... Ca orice eretic, a păcătuit prin formă. Dușman al limbajului, dog-matismul — religios sau politic — postulează exprimarea în clișee.”

Deci, așa cum observa Susan Sontag în exemplara sa *Introducere*, gândirea lui Cioran nu aduce nimic nou... în afară de furia sa formală. Cartea are frumusețea florilor presate a petale-lor care și-au pierdut parfumul; însă rămășițele își păstrează emoția, aici puternică și motivată. *Ispita de a exista* este un roman filosofic pe teme mo-derne: alienarea, absurdul, plietisea-la, inutilitatea, decăderea, teroarea isto-riei, vulgaritatea schimbărilor, conștiința ca agonie, rațiunea ca boală.

E. M. Cioran este, oricum ar fi pri-vit, străinul; nu e acasă nici în pro-priul suflet. Născut în România, o țară printre alte țări, el a fost exilat încă dinainte de a pleca efectiv, deși acum pretinde cu amărăciune că s-a împă-cat cu istoria de ratare a României și cu sentimentul balcanic de fatalitate: „...aș fi putut oare fără țara mea să-mi risipesc zilele într-un mod atât de exemplar?” Locuind la Paris din 1937,

In primul comentariu avizat des-pre Cioran făcut peste ocean — e vorba de *Introducere* scrisă de Su-

ei și-a abandonat limba maternă (străin acum și de ea) și își compune micile eseuri concise în franceză; eseuri care nu-și sunt niciodată familiare, pentru că n-are încredere nici măcar în ocupația lui („A scrie cărți înseamnă a păstra o legătură v'e cu păcatul originar”), de vreme ce preocuparea pentru Cuvânt ne înde-părtează de lume — cădem înăuntrul silabelor noastre. „Măcar”, se adresează el unui scriitor imaginar, „eu am scuza că-mi urăsc acțiunile, că le îndeplinesc fără să cred în ele” și, cu toate că îl dezgustă faptul că se auto-disprețuiește, își privește adesea aceas-tă stare drept singura cale de izbă-vire. Ar trebui oare să luăm în serios toate aceste contestări? Deloc. Într-un fel. Și da, și nu. El rostește adevărul cu ironie, pentru a dezvălui falsul, în timp ce falsul primește același trata-ment, încât rezonanța lor rămâne in-tactă. El pare într-adevăr să creadă că, dacă își scrie neadevărurile ca pe neadevăruri, va avea o scuză, dar ris-cul adoptării acestei tactici revelează un spirit esențialmente frivol. În cel mai rău caz, o palidă umbră a spiri-tului lui Oscar Wilde, nu mai mult: „Nesiguranța i-a măcinat pe oameni într-alăt, încât au inventat ca remediu iubirea, un pact tacit între doi nefericiți, ca să se supraaprecieze și să se laude reciproc fără rușine”. Luciditatea — cu ea a rămas. Și cu gândirea — singura care i se poate adăuga celei dintîi și care îl îndepărtează și mai tare de esența vitalității, dezvăluindu-și cu cruzime propria inutilitate, încât el spune: „Puterile noastre pot fi calcu-late ca sumă a credințelor pe care le renegăm” și „fiecare dintre noi ar tre-bui să-și încheie cariera, renunțând la a susține orice cauză”.

Nu e clar ce s-ar face Cioran fără credința sa în alienare, în boală și în declin; totuși e clar că aceste idei ar trebui abandonate, numai dacă el nu vrea să le utilizeze până când își pierd valoarea poetică. Într-adevăr, toate credințele lui Cioran se află în aceeași barcă pe cale de a se scufunda. El ne spune că singurele spirite care ne in-trigă „apără poziții cu neputință de apărut” și că „ne fascinează doar cei care s-au nimerit încercând să-și dea un sens vieții” (de observat cum suntem târâți de noi către flecare din-tre aceste extreme); totuși alte spirite, cu alt stil riscă mai mult (titlul unui eseu este „Stilul ca aventură”); sunt cei care îndrăznesc să înlocuiască flam-boianța cu responsabilitatea. Dacă ne-am întreba cu tristețe ce înseamnă toate acestea sau cât adevăr conțin, n-ar trebui ca răspunsul nostru să fie sincer: foarte puțin, nu prea mult?

Cu toate că tratamentul său asupra doctrinei Destinului e acid, iar senti-mentele lui la adresa determinismului mai mult decât sceptice, antinomia din-tre rațiune și instinct, civilizație și vi-talitate, timp și libertate — toate laolaltă — apare cu neputință de ocultat; apoi el își proiectează îndeobște gân-durile, pe care le descrie corect ca autobiografice (și care au numai o va-riabilitate subiectivă, psihologică), în

san Sontag în 1968 la Ispita de a exista — cititorii erau avertizați că au de-a face cu un autor deloc per-suasiv și greu de digerat. În conse-cință, Cioran i-a excedat pe ame-ricani cu paradoxuri cochete și o auto-subminare fără sfârșit. John Updike, de exemplu, a ajuns până la a-l caracteriza drept un „out-sider intelectual”, căruia sponsorii i-au făcut reclamă că ar fi filosof; dar, judecând etimologic, din phil-os + sophia, Cioran ar avea doar „sofistria, înțelepciunea golită de iubire”.

Iată o altă reacție, din partea postmodernului William H. Gass, familiar în limba română prin vo-lumul de proze scurte *În inima inimii țării*. Cuprins în antologia de articole *Fiction and the Figures of Life* (1970), eseu de față îl înfă-țișează pe Gass, stilist remarcabil la rândul său, construind trepte că-tre „turnul cu cravată” al lui Cio-ran. Dacă a reușit să-l cucerească, e discutabil. Dar de dărâmat, sigur a încercat.

persoana I, plural, obținând astfel ab-stractiunea și rigiditatea unui model matematic. Teoria declinului și a de-căderii pretinde credința în Necesitate la fel de mult ca și teoria ce prezice naiv Progresul; ambele se bazează pe istorie (privită cu amărăciune de Cio-ran drept „agresiunea omului împo-triva sa”), ambele depind puternic de anumite concepte (cum ar fi „instinct”, „intelect”, „civilizație”) care facilitează echivocurile și produc cititorului sen-zația de profunzime și de subtilitate, atât de benefică și de ușor de obținut. Până la urmă, ambele au nevoie de cititori care se însuflețesc la apropierea de fapte contradictorii și apoi le pierd sensul.

Nietzsche, care a făcut atât de multe din observațiile pe care le face și Cio-ran, a reușit să fie mai înțelept: apo-liniec și dionisiacul sunt singurii duș-mani cu puțință: însănoșirea cerută de el prelinde unitatea, nu opoziția lor. Cioran suferă de ceea ce Nietzsche a numit

cea mai devastatoare dintre mala-dii, de care omul n-a reușit încă să scape: dezgustul de sine, răbufnind cu violență din trecutul lui anima-lic, din mersul grăbit al evoluției și din căderea lui în alte spații cu alte condiții de viață, din declarația lui de război la adresa vechilor in-stincte care au fost pînă acum ba-za puterilor, a bucuriilor și a pietă-ții lui.

Același este diagnosticul pentru Cio-ran, dar el crede, chiar dacă ușor cu exagerare (pe care o recunoaște alt-minteri), că boala este incurabilă; prin urmare, s-ar putea crede într-un mod curajos, perseverență, și-o agravează, o susține.

Nu ne mai amintim cât de greu ne-a fost la început să mergem. Nu a fost la fel de ușor pe cât incolțesc se-mițele. Acum, când învățăm să jucăm golf sau să conducem, ne reamintim vag de acel prim efort. Corpul ne-a fost la început dușman, un obiect stră-in, un teritoriu neobișnuit. Am fost for-țați să facem mecanic primii pași; co-menzile porneau din creier către cre-ier, către bust, către picioare și mâini, dar nefiind ascultate imediat, pentru că nu erau clare. Ca o cușcă plină de feline, ne dresam membrele, trăind în iluzia ordinii. Și cât de arbitrar felu-rile săriturii lui, cât de artificial tre-buie să se miște ca să zgârie cerul, cât

Prezentare și traducere :
Cosana Nicolae

Continuare în pag. a 12-a

Cuvântul unui ticălos

Una dintre cele mai mari ciudătenii ale ceasului de față în literatura română este refuzul unor critici de a face o operație absolut elementară și obligatorie, decurgând din însăși esența statutului disciplinei pe care o profesază: anume examenul lucid al tuturor valorilor, reputațiilor sau simplilor nume care s-au afirmat, când nu impus, în comunism. Se ridică voci izolate, uneori pe un ton foarte violent, dar nu asistăm la un proces, la o manifestare plurală și de minimă coerență, urmând criteriul general acceptat.

În schimb, la toate acestea s-a organizat deja o rezistență, o blocare a unei părți din critică și chiar o condamnare apriorică. Există critici care refuză orice discuție pe motiv că s-a scris o literatură foarte bună în ultimele decenii (ceea ce n-a contestat nimeni!) ca valorile s-au stabilit pe principii juste (ceea ce nu mai e incontestabil, în comunism dominând partizanatul pro sau contra cu multe exagerări noie, fie ele și dictate de intenții bune) că acțiunea critică ar submina edificiul cu truda alcătuit până acum al literaturii române...

Campionii acestei concepții sunt Eugen Simion și Valeriu Cristea, doi critici apropiați ca vârstă și care au beneficiat de „dezghețul” de la mijlocul anilor '60 pentru a se afirma printr-o ațiune care (ca și a colegilor lor de generație: Matei Călinescu, N. Manolescu, Lucian Raicu, G. Dimislanu, M. Ungheanu) a dus la o schimbare radicală a configurației literaturii contemporane, impunând nume noi, în pofida spiritului nomenclaturist predominant încă de pe atunci. Într-un moment în care libertatea (de apreciere, cel puțin) a devenit absolută, iar vârsta celor doi nu justifică (dacă ar putea-o face) scleroza spiritului critic, cei doi oferă spectacolul neașteptat al blocării neînțelegătoare, intolerante, ba chiar agresive. Din nenumăratele lor manifestări am selecționat un articol al lui V.C. pilduitor și prin obiect și prin atitudine; a apărut mai demult, dar l-am lăsat fără replică pentru că am sperat într-o revenire a autorului la rațiune, dar și pentru că nu-mi place stilul de „campanie” în manifestarea ostilității la adresa sa. Articolul se intitulează **O falsă problemă (Literaturul, 7, 1992, p. 7)** și are ca obiect tocmai exercițiul spiritului critic pe care autorul îl contestă... altora, după ce însăși a făcut grație lui o carieră, în publicistică, aproape tridecenală. Articolul său neagă altora nu doar dreptul la critică, ci și pe acela de a lua apărarea vreunui, prea mare, chipurile, pentru a fi judecat după criterii comune. Gigantul ar fi Marin Preda și criticul crede cuvenit să o muștruliască pe o „doamnă editoare” care a îndrăznit să ia apărarea prozatorului: „Firește lăsând deoparte problema cine are dreptul să judece pe cine, e bine că d-na editoare crede că M.P. nu a fost «colaboracionist». În ce mă privește însă, cred că în anumite situații a apăra pe cineva e doar un alt mod de a-l acuza. În care? În acela în care acuzațiile sunt de fapt evidente calomnii puse în circulație cu evidentă rea-credință. Oricât de nobile și-ar fi intențiile, nu intri în dialog cu ticăloșii și cu «persecuțitorii». Îi ajută fără voie...”. Citești rândurile de mai sus și nu-ți vine să crezi că un critic literar gândește așa... Cine are dreptul să judece pe cine? Dar dreptul

acesta și l-a arogat Valeriu Cristea încă de la prima sa pagină publicată, în tinerețe. A scris lucruri mai rele sau mai bune despre sute de scriitori mai mari sau mai mici. Cine i-a dat voie? Simpla sonațiune interioară i-a inspirat gândul, gustul și pricepera literară l-au mânăsat să „desființeze” pe o nulitate literară ca Traian Filip, dar și să se arate profund nedrept cu Eugen Barbu, pe care l-a minimalizat zădarnic, deși acesta este considerat de mulți critici „pur” estetici un prozator superior lui Marin Preda.

Partizanatul foarte vizibil al lui Valeriu Cristea i-a obturat încă de pe atunci înțelegerea justă a lucrurilor... Ciudat e că acum, în același spirit, contestă dreptul altora, ba chiar comite infamia de a-i declara „ticăloși”.

Și cine sunt aceștia? Un Ion Negoițescu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Cornel Regman, Gh. Grigurescu și nu la urmă (câci din punct de vedere cronologic e primul), Alexandru George. Lăsându-l la o parte pe acesta, toți ceilalți sunt persoane de desăvârșită onerabilitate și de o pricepere literară superioară.

Urmare din pag. a 11-a

Demiurgul cel rău

de departe de a reuși este el pentru cei mai mulți dintre noi, cât de împotriva Naturii; totuși, cât de ușor, spontan și frumos o face până la urmă. Pentru că, în momentul său de măiestrie, prăjina și bara peste care sare, abisul de dedesubt, mediul prin care se mișcă — toate sunt prelungiri ale

voinței lui. Trebuie să înțelegem acest elan, condiția lui extinsă, pentru că am învățat cândva mersul și am depășit handicapuri similare, iar acum ne plimbăm, alergăm sau dansăm, vorbim pe cât de ușor vedem de îndă de deschidem ochii. Lumea e aici; nu avem nevoie de principii care s-o guverneze: să fie claxoane, case, denarii, verbe intransitive; să aibă loc marșuri; stâng-drept, stâng-drept; să existe ritme. Însă dresate sunt de fapt animalele. Unde au ele sarcasm? Și știu foarte bine ce au de făcut. N-ar tre-

haiku

Arbori diferiți,
vântul vă întinde
aceeași oglindă!

GLOSSĂ

Zăresc pe geam o pată. E o întrebare a privirii, o libertate egală cu prospețimea petei: ieri nu a fost, ori n-am văzut-o eu bine căci mă gândeam la altceva (altceva decât orice — bineînțeles!). Rotația aceasta a lucrurilor și-a sensibilității umane. Strigăte de afară, din parc, repede estompate de zgomotul mașinilor de pe boulevard. O casă retrasă reflectă mai bine orașul. Pot să ajung acolo unde nu voi mai lăsa pe nimeni să intre. Corpuri absente izbutesc să perforeze obișnuința jurnalieră. Sint cu niște scrisori care comunică totul prin însuși faptul că sosesc. Sosirea, atingerea unui liman, semnifică înfrângerea unui obstacol, al cărui suflu percutant îl mai păstrează. Nu-i defel impropriu să consideri umbra ca fiind nu atât apanajul luminii ci al unui alt corp pe care se poate materializa. Limba de soare e aceea care creează miracolul.

ră, cel puțin lui Valeriu Cristea. În loc să ia judecata lor drept un aversament îngrijorător, el îi exclude de la o discuție firească doar prin insulte. Posesor al unei duble „evidențe” criticale care se demite astfel de la cea mai elementară obligație morală îndrăznește chiar să adaugă ritos, că problema nu există. „Între decii în discuție ca s-o cureți”, adică el, Valeriu Cristea își arogă dreptul să interzică o discuție pentru că nu-i convia concluziile la care s-ar ajunge sau doar pentru că s-ar admite că există o problemă: a „colaboracionismului” unor „scriitori, români sau străini”.

Lăsând la o parte ilogismul unei intrări într-o discuție careia i se contestă dreptul de a avea loc, să notăm că autorul lui discută totuși, deoarece ar „stăruia” „unele confuzii”. Ideea de colaboracionism e respinsă astfel: „Puțin știu la noi că Bulgakov este și autorul unei piese (...) consacrate tinereții lui Stalin”. „Acum ce facem? îl taxăm pe drept... stalinist”? Nu desigur, răs-

Noaptea pe străzi cu miros de fum, venind de la telefonul public din stația de metrou (telefonul ne e stricat de două zile), după discuții interminabile pentru perfectarea unor lucrări în această casă fantomatică a unchiului meu unde lucrurile vibrează și se schimbă cu o viteză pasională, arzătoare, rușinantă ca-n-tr-un joc obscuro, cărui nu-i cunosti decât cîteva etape în care te-nscrii cu nonsalanța novicului.

În această dimineață, sleit de boală, stau la soare în fotoliu. N-am gânduri, n-am reacții. Am doar țigări și obișnuințe. Sint depravat de sincer ca să mai pot fi uman. Uman înseamnă ori să faci slui în fața celorlalți, ori să-i împusti. Extremele tăcute, două crengi din doi copaci diferiți dar care își ating vîrfurile fără ca nimeni să vrea să știe. Cerul alb îmi alunecă pe mîini, e o lumină părtașă la goi. O biserică a crengilor, ilueta puternică înfrăcărată în gracilitate. Aderăm la tot ce e al altuia pentru că ni se pare că-i al nostru; gîndire a omului total ce zace în fiecare dintre noi. Dar aderăm rănchinos, considerînd că acel lucru ne-a fost furat, și că doar perspicacitatea noastră deosebită l-a descoperit pentru prima oară.

Constantin Abăluță

pundem noi, dar asta dovedește că există oportunități utile și profitabile numai pentru cei care le comit, și pentru cititori. „Scriitorii sunt și ei mîni” (ceea ce nu contestă nimeni) „vremi” (ceea ce trebuie însă precizat adăugăm noi). Căci e o gravă frază istorică să compari situația extremă care a ajuns un permanent etic și cum Bulgakov crezând că se poate salva (de moartea fizică și socială) scriind picșă despre tinerețea tiranului (cineci nu s-a jucat) cu abilitatea acordată a lui Marin Preda și jocul oportunist cu cenzura. Și e în general gravă fraudă istorică să compari situația scriitorului român cu cea a scriitorului rus, după octombrie 1917, și deretă” ambilor la comunism. Pentru un artist din spațiul rusesc Revoluția era a lui, a poporului, a culturii și ritualității ruse; pentru un român a venit treizeci de ani mai tîrziu comuna era un act de trădare în primul rînd națională și de aservire străinilor. Într-un regim de ocupație militară. Iar deci Mavrovskii și chiar Alexei T. tot și alta M. Sadoveanu, sau G. Călinescu, dar și Maria Banus sau E. Jhebeleanu. Că pentru literatura română a fost bine că unii oportunisti i-au menținut un anumit nivel estetic e iarăși a vărat; că ajunși într-o situație normală câțiva (Zaharia Stancu, Laure Fulga) s-au revărsat și în gesturi generozitate față de colegii năpăst sau măcar de amabilitate capricioasă; sporadică este întru totul merituos, mai puțin însă, aceste anomalii ne noscute literaturii noastre de pe atunci, au viciat „situația” tuturor scriitorilor din epocă.

Și toată criticilor le revine sarcina de a restabili adevărul, dincolo de fucata morală care nici ea nu cred că valida drasticile etichete ale lui Valeriu Cristea puse altora.

Nu-mi propun să pronunț condamnări pentru că el vorbește de ticăloși și bine să stabilim cine merită cu adevărat a est calificativ. O vom face, dar nu s-a înțeles clar din cele de mai

Alexandru George

bui ca gîndirea, vultele minții și relația sa cu obiectele să fie la fel?

A te simți acasă în propriul tău corp, a-i simți adevăratul nostos, înseamnă a te debarasa atât de ușor de voință până la a părea întru totul fără voință. Voința dumnezeiască, gîndea Kant, ar putea fi duhul sfînt al lui Dumnezeu. Considerăm mersul ca un dat, văzului ca un dat totuși descoperim că nu putem simți. Gîndirea pare să ne înstrăineze; nu ne putem bucura de viață; motorul automobilului pune altăde probleme, încât nu ne putem permite să ne bucurăm de călătorie. Biciclistul sau infirmul lui Beckett îndreaptă analogia în cealaltă direcție. Am căzut din corpul nostru ca un copil din copac; zgăriați, disperați, urlăm la rădăcina lui și ne dorim să fi rămas sus, între crengi, să nu mai pășim vreodată așa ceva.

Iubirea este o realizare, ca și scriitura cu prăjina; presupune să te înalți pe cât de artistic și de natural o face el. Un remediu fundamental contra alienării este măiestria, deprinderea unui meșteșug. Ales cu grijă, meșteșug

gul eliberează dorința, îi dă aripi; mai astfel, din varii motive, nu ne aducem în corp manifestările de civilizație resimțite ca frustrante și înlea voinței noastre. A mânca civilizația te adresa cuiva cu smerenie; în fel reușese ritualurile civilizației să înjosească, să ne lase cu stomacul și neimpliniți? Așa cum scria M. Cuse: „Capacitatea de a ne înfrîna de a ne domina pulsuniile, de a transforma necesitățile biologice în neș și dorințe personale sporește avarjele, în loc de a le micșora...”. I astfel de considerații nu-și găsesc cul în cadrele mitului alienării.

Mintea noastră își poate forma propriul corp, poate să devină corp, postura unui astfel de Demiurg. Cîtem odată cu lumea pe care o absim. Altfel ne-am usca și scofalci o prună uscată. În prună, chircită spre miezul său, nu vîd nici ispită, nici motivație pentru a exista.

* Toate citatele cu asterisc fac parte din volumul „Ispita de a exista” românește de Emanoil Marcu, Editura Humanitas, 1992.

Imaginarul ca avertisment

Descriptiv, definițiile pictorului Sorin Dumitrescu, colegul de generație al lui Ștefan Câlția la clasa M șterului Baba, referitoare la fabulos-grotesca imagerie ce ne întâmpină asăzi în sălile Galeriei „Catacomba”, ni se par foarte exacte și încărcate de o subtilă relevanță spirituală. Drept care le și reproduc aici într-un gest de asimilare fraternală: „O forțată de fâpturi polimorfe, șerpuiind în vaste alaiuri incon-

tinente... Oameni-soboli, clowni malefici, homunculi cu pedunculii ciclopici, cărtițe sprinten antropomorfizate, vârcolaci docili purtați în zgardă de androgini inaripați și radioși, aspidi cu nuri femeiești, grimase exotice purtând însemnul nefast al vasiliscului, amanoizi sodomizați buco-anal, monstri casnici, șobolani solenni cu pășire omenescă, arborând pașnie stindardul trașilor în țeapă, pești cu cioc, păsări festoase, târătoare hermafrodite cu coșite de himeră, bufnițe jilave și smârlite, fiare solzoase, retractile, arătări de coșmar azvârlind în afară limbi erectile — iafă tot atâtea embleme chtonice care populează uriașa colecția itinerantă preînchiptă de Ștefan Câlția”.

Semnificativ, lumea creată de pictor cu mefistofelică euforie nu este chiar o parabolă, cum s-a tot acreditat până acum, ci o reflectare a străfundurilor conștiinței umane, ilustrarea niciodată văzută, dar atât de evidentului și hidosului chip întors al omenirii la ecoul rătăcirii ei. Greu de spus câtă închipuire și cât adevăr/real se află într-o asemenea panoramă mundi! Experiența istorică, filosofică și literară a lumii atestă cu mult mai puține momente de fericire și jubilație a binelui și armoniei solare, față de coplesitorul val al indurerărilor și îngândurărilor tragice. Un destin paradoxal ghidează omenirea, de la păcatul originar încoace, spre spinoasele și infimitele urecșuri ale Golgotei, chiar dacă aspirația întemeietoare și niciodată abandonată a omului rămâne înălțarea spre lărilor îndumnezirii.

Ștefan Câlția este de mulți ani robul, umil și lucid până la suferință, al acestui destin neîndurător. Pictura sa, dar mai cu seamă desenele sale sunt steagurile avertizoare, pe care artistul le înalță în ochii umanității într-un gest disperat de întoarcere la rațiunea învingătoare. Simbolurile dominante ale „bestiarului” lui Câlția, sunt șarpele și femeia, în versiuni metamorfozate conform unui cod genetic și semantic ce-i este propriu. Ele rezumă în termeni biblici ecoul năpastei pe care omenirea și-a asumat-o prin părăsirea voită a trei mari daruri: ascultarea, smerenia, rațiunea. Trei coordonate tutelare ale conștiinței, purtând însemnul Creaturii Supreme, ce ne îndepărtează tot mai mult de la izbăvire, împingându-ne, prin abaterca sistematică de la ele, spre îngrozitoarele bolgi ale Infernului pedepsitor.

Câlția a multiplicat acest univers ontic introducând în cuprinsul lui forme himerice rezumând suma tarelor caracterologice și morale de care se face vinovată mulțimea alienată a umanității. Undeva, la orizont, sau dedesubt, mare

când zborul inert și anșător al fănturilor sale, pictorul schițează crâmpete paradisiace ale unei umanități tot mai îndepărtate; ale unui Pământ primitiv cândva, de la care, prin nesupunere și ignoranță agresivă, ne îndepărțăm tot mai mult și fără întoarcere! Este satul eternității noastre, care la Câlția ia forma sublimată a unui cătun transilvan. Spații și lumini edenice, care situează viziunile acestui artist în zona realului. Un real în care imaginarul joacă rolul unui simplu comentariu de substrat. Pentru că această lume a pictorului, ce nu o putem accepta ca reală în forma ei, este într-un totu veridică în substanța ei!

Ceea ce ne oferă „Catacomba”, sub semnătura acestui maestru al generației sale, este cea mai puternică viziune pe care un artist contemporan a o pus-o abominabilei indiferențe a lumii de la Bruegel și Bosch încoace. O operă ce încearcă tot atâtea obidă și suferință, cât veacurile noastre de singurătate și păcătoasă rătăcire.

Corneliu Antim

muzica

Clipă, mai stai

Într-o zi, 11 iunie, a fost o zi plină pentru dl Ambasador Anton Rosbach debutând cu o manifestare „în premieră” și încheindu-se printr-o altă ce marea un final ambele aflându-se în teritoriul Euforiei, muză care, se pare, l-a însoțit de-a lungul întregii victii.

Dimineața la Opera Română, s-a desfasurat protocolul prin care dl ambasador a oferit partitura „Carmen burlesco” de Karl Orff, pe care, prin amabilitatea Ambasader Germaniei la București și a Guvernului Federal (care a preluat cheltuielile echivalând cu 10 milioane lei) Opera o va putea monta începând, probabil, din 1994, sumă acoperind și asigurând 21 reprezentări. Am aflat că lucrarea este una din cele mai îndrăgite din „bagajul” său de baloman ba chiar a citat secvențe în limba germană amintiri și celebra melodie a „lebedei prăjite” (o coincidență amuzantă, necum o aluzie la „lebedele romilor noștri”). Aflat pentru prima oară, la Opera Română, dl Ambasador, însoțit de conducerea instituției, a vizitat sala și scena, ciondind, pentru toate acestea „înecuturi”, un pahar cu șampanie. A fost prezent, bineînțeles, și dl Klaus Brambach, atașat de presă al Ambasadei, prieten al muzicii și al muzicienilor români, dar mai ales al Operei.

În scurta sa alocuțiune, dl Ambasador a dezvăluit și pasiunea sa pentru muzica lui Mozart (Leopold Mozart provenind din același oraș, Augsburg), așa că seara nu întâmplător, la reședința dlui Klaus Brambach, câțiva dintre membrii Fundației Brambach au oferit un concert Mozart: au aflat atunci că a fost cel din urmă organizat în apartamentele atașatului de presă al Germaniei la București care, luna viitoare, se va întoarce în țara sa. Asistența — muzicieni și politicieni de înaltă clasă — a trăit acest moment cu intensitate emoțională aparte, bucurându-se de frumusețea muzicii, de calitatea excepțională a interpretării, dar intrinsec înțelegându-se că a început numărarea inversă. Pare incredibil, dar mișuna diplomatică a dlui Brambach se va încheia; ne-am obișnuit să-l știm printre noi, să-l urmărim reacția entuziastă ascultând muzică sau descoperind un tânăr muzician român de real talent. Ne consolem la rândul că emisiunile sale TV vor continua, dl Brambach urmând

să revină periodic în România, iar fundatia ce-i poartă numele are, pentru stagiunea viitoare, proiecte de anvergură pe care, de asemenea, le va urmări chiar de la mijloc kilometri.

Concertul a reunit câteva din cele mai frumoase voci ale Operei Române — Sanda Sandru, Felicia Filip, Pompei Hărtășanu, Robert Nagy — care, acompaniați de inegalabila pianistă Victoria Rădoi, au încântat asistența interpretând arii și duete din „Răpirea din serai”, „Nunta lui Figaro”, „Flautul fermecat” și „Don Giovanni”, pagini de mare rafinament și dificultate, expresivitate, eleganță stilistică și virtuozitate a protagoniștilor fiind indelung aplaudate. Alături de ei, trei linei soliste — pianistii Alexandru Ciobanu și Mădălina Pasoi și violonistul Cristian Popescu au abordat sonate de Mozart, confirmând aprecierile elozioase făcute în ocazii anterioare, pentru maturitatea și pasiunea lor în înălțarea muzicii.

Forțat să asculte Mozart, să fie, doar după cîteva ore, din nou în atmosfera operei, dl Anton Rosbach a tinut să sublinieze că fiecare concert organizat în casa dlui Brambach a întrecut așteptările sale, reușind să-i ofere o privire de ansamblu asupra marelui talent muzical al românilor „Dumneavoastră, dl Brambach, sinteti cel care a reușit să adune aici acești tineri ai României și să-i faceti cunoscuți și în Germania. Nu pot decât să vă fiu recunoscător și să vă mulțumesc. Cred că dvs. și toți cei prezenți aici personalități din sfera muzicii românești, puteți face mult mai mult decât facem noi la birou. Trebuie să recunoștem că ati făcut enorm pentru dezvoltarea relațiilor româno-germane. Privind în jur ascultând acest concert pentru care vă mulțumesc, nu pot decât să spun, asemenea lui Faust „clipă mai stai — ești atât de frumoasă”. Dvs. sinteti cel mai în drept să o spuneți, dar amintiri-vă că Mozart i-a promis lui Faust că, atunci cînd va rosti aceste cuvinte, îi va lua sufletul — nimeni nu ar dori așa ceva doar pentru o forță birocratică...”

Ultimele două concerturi din casa Brambach nu înseamnă, însă, un final — simțită 26 iunie, în cadrul orei de muzică TV, ne vom afla la Chisinau, pentru duplexul realizat de Fundația Brambach cu participarea membrilor săi din Iasi și Chisinau, concertul urmînd a fi reluat, apoi la Iasi.

Printre-o superbă coincidență, sîmbătă, 12 iunie, dl Klaus Brambach a primit premiul Revistei „Flacăra” pentru orele sale de muzică TV. Încercăm să spunem, totuși, „clipă mai stai...”

Anca Florea

parțial color

Blana ursului din pădure

Atunci, în campania electorală, Crin Halaicu, ce avea să devină primar pentru promisiunile sale — multe și variate! — nu a omis nici o clipă să ne vorbească despre dezastrul blocurilor abandonate, despre furtul materialelor de construcție, și, bineînțeles, despre așa-zisa „Casă a Poporului”, care va fi închisă la strani numai pe un leu — da, nu este nici o greșală, pe un leu — fiindcă numai astfel vom avea investitori bogați, gata să-și verse dolarii prin restaurantele și locurile noastre de agrement. Iafă, au trecut aproape doi ani de la înscăunarea primarilor, s-au petrecut evenimente de tot felul, însă ansamblurile locale par să fie și mai părăginite, marea albă nu brulete în bernă (una chiar a fost descompusă și furată), șobolani, câinii vagabonzi și violatorii populației spațiile ce aveau, inițial, altă destinație. S-au făcut destule plângeri, pe ici pe colo, ziarele au fost și e e prompte, însă toate au devenit vorbe în vînt. Mai ieri, era să zicem azi noapte, Aurelia Tescaru înarmată cu bunăvoință, camere de luat vederi, informații la zi a coborât spre miezul problemelor, realizînd o emisiune necesară, chiar dacă și aceasta, ca atîtea altele, s-a difuzat la o oră de minimă audiență, cînd cei mai mulți sunt în brațele lui Morpheus. Spre deosebire de alte întreprinderi de acest fel, aceasta a scos la iveală cîteva puncte nevralgice, care, sperăm, îi vor trezi pe cei responsabili de situația jalnică în care se găsește fondul nostru localiv, atât în țară cât și în Capitală.

Prima hibă, ca să-l spunem totuși eufemistic, stă în nonconcordanța dintre Romconfort și Imobiliara, două firme ce au tergiversat lucrările și-au amnețit cumpărătorii, așa încât astăzi, omul de rînd greu se mai poate adapta noilor prețuri de vânzare. Delăsarea, birocrația, lipsa de implicare și imaginație au creat o stare de revoltă

ce se simte de îndată la cei care și-au înșurat sufletele de noi, în vederea obținerii unui apartament. Cum bine spunea unul din păcăliți, s-a vîndut blana ursului din pădure, adică s-au încasat banii fără o acoperire materială, căci lucrările erau totuși incipiente. Cîteva voia capital și nimic mai mult. Cum s-a tîrșit, e o altă poveste. Din totalul celor 64.000 apartamente, încapute înainte de 1999, s-a preconizat ca 25.000 să se execute rapid, dar pînă în prezent doar 2500 sînt mai aproape de cheie, ca, în final, să aflăm că predatele sunt doar 300. Aceste cifre nu te mai îngrijorează, te aruză deja. O nepuțință generală domină societatea noastră, în care doar cei abili și învîtați își fac loc în fața, iar oamenii creduli, cîștîți umbli pe drumuri, dorm în stradă, își cer drepturile, își plîng banii investiți aiurea, în vreme ce Ministerul Lucrărilor Publice, directorii de la Romconfort și Imobiliara trag de timp și de fraze, caută circumstanțe atenuante, fără să-și asume vreă responsabilitate. Avem decrete cu duimul, avem miniștri, secretari de stat, șefi și șefuleți, o armată de comandă, avem bani alocați pentru construcții (încă nu se știe cine s-a folosit de ei), avem entuziasm și energie, dar rezultatele sînt deplorabile. Parecă și aici, ca în atîtea locuri, cîteva vrea să co promită înșiră noastră democrație, perioada de tranziție, punînd bețe în roate celor care, totuși, mai vor să și lucreze. Tot în emisiunea cu pricina ni s-a adus în prim plan o societate particulară de construcții care și-a propus niște termene de execuție și chiar pare a se ține de cuvînt. Se vede treaba că societățile cu capital de stat devin de la o zi la alta falimentare, greoaie, desuete, încercînd și mai mult moștenirea localivă. Chiar nu putem pune piciorul în prag pentru a alege căile cele mai bune de dezvoltare și prosperitate?

Marius Tupan

Dramatismul banalului

Alice Rivaz e un nume pe care cititorii francezi îl cunosc foarte bine, de multă vreme. Romanele ei, publicate în edituri de prestigiu elvețiene și pariziene, au avut parte de girul autorității literare a lui Ramuz care, în urmă cu aproape o jumătate de secol, remarcase „stilul dens și finetea analizei”. A urmat un premiu foarte important — cel al orașului Geneva. Din anul '40 încoace — anul al unor începuturi surprinzător de ferme de lipșițe, de obișnuitele, fireștile ezitări —, edițiile cărților ei, s-au succedat cu mari discontinuități: Alice Rivaz nu e ceea ce se cheamă un scriitor productiv. Cînd-o se poate ușor bănui că își elaborează narațiunea cu o preocupare flaubertiană de concentrare a frazei și de înlăturare a oricărei emfaze. Aparenta simplitate e principala calitate a stilului.

Aruncă-ți pâinea e una dintre cărțile cele mai caracteristice ale acestei scriitoare, să recunoaștem, aproape necunoscută la noi. Titlul preia un adagiu din Ecclesiast: „Aruncă pâinea ta pe apă, căci o vei afla după multe zile”. (11,1) O meditație, deci, privitoare la fapță și răsplătă, la destin și la coincidențele ascunse de viața celor mai umili dintre oameni. Ceea ce atrage, în primul rând, dincolo de armonia și claritatea frazei, e puterea de a descoperi drama în existența banală, lipsită de relief a personajelor.

Christine Grave e o fată bătrână (aflăm că are 56 de ani) a cărei viață a trecut într-o penumbră cenușie, rareori înviorată de strălucirile înșelătoare ale speranțelor. În câteva rânduri, crede că se va căsători: mariajul e o obsesie a acesteia fapturi delicate, deloc lipsite de calități, observate și recunoscute de toată lumea, chiar și de cei cu care ea crede că se va mărita. Nu e niciodată cu adevărat îndrăgostită; cu o luciditate aproape nefirească, ea îl observă, le cunoaște defectele și își dă seama de nepotrivirile dintre ea și fiecare în parte din ei. Un roman în care sunt prezentate doar două personaje — Christine și mama ei, celelalte ivindu-se din când în când, ca niște umbre în amintirile eroinei, mereu apăsatate de certitudinea neîmplinirii și a ratării. Dar ceea ce e remarcabil, umbrele acestea au o nebanuită materialitate, sunt la rândul lor, personaje cu o existență proprie. O existență prin nimic spectaculoasă, un trai banal, cu idealuri mărunte. S-ar spune, niște eroi cehovieni — lipsiți însă de acea dureroasă poezie care le dădea acelora un sens tragic.

La Alice Rivaz, nimic nu conduce spre dimensiuni tragice, pentru că nimeni nu visează prea mult, dincolo de propriile puteri. De fapt, nimeni nu visează. Christine și mama ei (întuită în pat, de un a-

mar de vreme, de o boală îngrozitoare care îi roade lent vertebrele) trăiesc înconjurate de amintiri. Dar nu de vise. Eroina principală (sunt oare, detalii autobiografice?) a visat cândva, să devină pianistă, sau scriitoare, sau pictoriță. În liniștea care depersonalizează pensionul elvețian de fete, ea desena sau scria o pagină de povestire sau răsfoia o partitură, pianotând, absentă; pe genunchi, sub bancă, pe când versurile lui Goethe sau formulele reacțiilor chimice zburau pe lângă ea fără să o atingă. În ciuda insistențelor tatălui — medic celebru intelectual de autentică vocație, pe care fiica îl divinizează —, nu încearcă să ajungă la Universitate. Pianul rămâne marca ei pasiune, dar se pare că nici aici nu depășește nivelul amatorului pasionat, înzestrat, însă insuficient de instruit.

Nu e speriată, deocamdată de perspectiva ratării pentru că i se pare că, atîta vreme cât nu face altceva decât îi place, nu există posibilitatea vreunei împliniri. A aruncat pâinea pe apă, și stînd pe țărîm, contemplă, nepieritoare curgerea râului. O pubertate mai degrabă cuminte, tulburată doar de izbucnirile inocente, perverse ale colegelor. Serii lungi petrecute în dormitorul foarte curățat și foarte lipsit de personalitate al pensionului elvețian, priviri pierdute în strălucirea îndepărtată a amurgurilor. Și nesfârșitele pînănotări.

Apoi anii de la birou. Secretară eficientă, corectă, „dar rece” o diagnostichează colegii. În realitate un om obișnuit, vesnic speriat de perspectiva singurătății. Mai ales după moartea tatălui când toate câte păreau bine așezate în rosturile lor se prăbușesc, existența își pierde orice relief; e aparent calmă, de fapt banală. Plecarea din Lausanne la Geneva o păta proporții de tragedie pentru mamă, o femeie tiranizată de spaima bolii, de un egoism candid.

Și după ce și bătrîna doamnă Grave se mută la Geneva, în locuința Christinei totul se întunecă, devine fără speranță. Fiica își trăiește nopțile de insomnie, ascultînd îngrozită tăcerea din odala mamei, speriată ca nu cumva să audă cum cad obiectele lovite în drum de mersul nesigur al bolnavei. De fapt, întreaga acțiune a romanului se alcătuiește din fragmentele discontinue ale evenimentelor retrăite în nopțile insomniilor Chris-

tiniei. Nopti înăbușitoare, într-o odală căreia mobilierul îngrămădit alungă și spațiul în amintirea unei vremi și fiecare lucru își avea rostul și sensul. Ritmul acesta mereu întrerupt, moare, al memoriei nu e, însă, senin și reevaluării a tehnicii proustiene Christine nu trăiește amintirile așa i le proiectează un subconștient împurțat de atocuprinzătoare uitare. Ea nu sista la reactualizarea unor amănunte duse în fața privirii interioare, asemenea manuscriselor din depozitele Bibliotecii Naționale. Amintirile sunt rezultate unei dorințe a eroinei de a-și aminti. Senzația ratării, atotprezentă e nutrită, această voință de a revădea momentele pe care le credea cândva fericite, și le revădea.

Între moartea mamei, care ar fi trebuit să fie o eliberare de neconținutele amintirilor, devine încă un prilej de speranță pentru că de data aceasta, Christine măne cu adevărat singură. Asediată nesfârșitele amintiri pe care și le revădea.

Până când, într-un târziu regăsim „pînca aruncată pe apă”. Crâmpciul amintiri se strîng laolaltă și, fără să ordoneze potrivit unei suite cronologice devin substanță narativă. Devine un roman. Din acest punct de vedere, este „un roman despre scrierea unui roman”, în tradiția întemeiată de Gide continuată de Natalie Sarraute și de zatorii „noului roman”. Îi lipsește, obsedantă analiză. Faptele sunt în observanță, relatate cu o cucerită simplitate care o salvează de orice mejdie a artificialității. E confesiunea unei femei sensibile și nefericite, punzătoare de destinul care i-a moștenit viața.

Aflu că, între timp editura bucurenească (Universal Dalsi) a decis publicarea acestei cărți a scriitoarei elvețiene ușoare foarte inspirată, pentru că vreau să ducă în librăriile noastre, primejdive și năvală a ceea, ce cu un termen (mistic, se cheamă „literatură de conștient”) un text de reală tinută literară de ducătoare frumusețe a descrierii destin.

Dan Grigorescu

Alice Rivaz, *Jette ton pain*, Ediția Gallimard.

ATELIERELE DE SCRIS — un fenomen social

Primele ateliere de scris, născute la începutul anilor '60, au fost contestate din capul locului. Împotriva instituției școlare și distrugerilor ei, împotriva pedagogiei autoritare, împotriva presiunii sociale care maltratează exprimarea individuală, împotriva elitismului care doborîca literatura să aparțină doar unor fondatorii atelierelor au revendicat dreptul tuturor la scris, propunînd o mie și una de noi metode care pot fi folosite: în genul lui Freinet sau Barthes sau Oulipo sau Gestalttherapie.

Peste douăzeci de ani, atelierelor făceau valvă. Vreo sută de asociații de la Paris, Lyon, Grenoble, Rennes, Arles, Blois, Tournesing, Toulon, Le Mans, Avignon, Bayonne, Orléans, animate de cei cu viciul scrisului (învățători, lingviști, elevi terapeuți, ziariști în devenire) propun atelier. În cursul anului, vara, la sfîrșit de săptămână sau chiar la cerere. Unii preferă să producă texte (jocuri literare, contracte tehnice, muncă de rescriere), alții exprimarea unui subiect (avînd de-a face cu emoția, spontaneitatea, căutarea stilului personal, a eului) sau complementaritatea (calligrafie, călătorie, coregrafie, muzică, fotografie, scris). După douăzeci de ani de existență, atelierelor continuă să facă furor.

Adulmecînd în acest fenomen un filon promițător, instituțiile publice iau trenul din mers. În 1990 atelierul de scris, cu acte în regulă, ștampilate de Jack Lang fostul ministru al culturii este prevăzută în cadrul formării continue a „publicului contestatar”, introdus în școală în categoria „atelierelor de practică artistică”. Astăzi, ministerele Muncii, Justiției, Tineretului și Sporturilor, Armatei multiplică inițiativele în vreme ce municipalitățile și Direcția regională a Afacerilor culturale trebuie să facă față unor cereri crescînde. Școli, închisori, periferii „calde”, spitale, biblioteci, centre de formare continuă, armata... Pretutîndeni atelier de scris destinate să lupte împotriva analfabetismului, eliminării, inculturii sau insuccesului școlar. Ele sunt animate de scriitori cu lucrări publicate. Se provoacă astfel agitație! Pe de-o parte, asociațiile se revoltă împotriva folosirii doar a scriitorilor editați înțelegîndu-se că publicarea înseamnă o garanție de competență ca să conducă a-

telierelor. Pe de altă parte artiștii se răzvrătesc împotriva „sovietizării artiștilor” salariați de stat. Autoritățile replică: „Este totuși una din formulele cele mai riscante și cele mai pasionante ale angajării scriitorului în viața orașului”.

Aflîndu-se între limită și normă, atelierul indiferent că este anarhist, literar sau utilitar are un orizont clar în fața lui. El e folositor tuturor, adresîndu-se tuturor. Nostalgici al saloanelor literare, mușcați de vraja semnificației și a semnificativului... În orice caz chiar dacă metoda diferă, scopul e același. A scrie, a scrie întruna... pentru a stăpîni limbajul, pentru a se exprima, a crea, a se juca, a învăța, a ști unde au ajuns sau unde pot căpăta dreptul de a fi ascultați. Dovada acestei frăgezii — pentru familia dată s-au reunit la Aix-en-Provence, 76 de animatori și 250 de participanți veniți din toată Franța să dezbată motivele, rezultatele, metodele și efectele rezultatelor. În sprijinul demonstrației, 56 de atelierelor își oferă serviciile unul public oarecum în cunoștință de cauză, pliedînd pentru recunoașterea literaturii produse în atelier.

Chiar dacă menirea atelierelor nu este de a zămisli pe Proust sau pe Balzac — înțelegerea e clară, nici un atelier nu se prezintă cu pretenția de a fi un laborator editorial sau o mașină care fabrică genii — totuși miile de pagini scrise cu emoție și disponibilitate aparțin, orice s-ar zice, „Ansamblului de opere orale și scrise care tind spre o valoare estetică”. Avînd evident, mai mult sau mai puțin talent!

Un caiet ca să nu mai bei

Din Ianuarie 1992, scriitorul Alain Bellet animă în câte o ședință de șase-șapte ore la cincisprezece zile, un atelier de scris în serviciul de alcoologie al Spitalului Dron din Tourcoing. „Alcoolicii vin dacă vor, când vor să scrie texte individuale sau colective care vor fi editate”. Miner, muncitor, expert-contabil, avocat: vreo patruzeci de vechi bolnavi sau pacienți la cură s-au lansat în aventura scrisului. Jocuri de cuvinte, cadavre deosebite (un participant începe un text, ceilalți îl continuă), abecedar colectiv, poezie, amintiri, scrisoare închisură... toate genurile la un loc. „Solidaritatea se manifestă din plin în grup. Unul are nevoie de ajutor altul lansează o idee”. Cuvîntul e primordial, odată scrise, textele sunt citite cu voce tare discutîndu-se forma literară și conțin-

Semnătura lui Eluard

Degetele lui Léauteaud

Manuscris Hervé Bazin

Colette, scriind...

tu. La început, scrierile sunt mai ales confesiuni; apoi, încet-încet, datorită propunerilor și atenției scriitorului, se ivesc alte personaje, alte povestiri. „Alcoolul corespunde unui moment de non-expresie care duce la tăcere, la ermetism. Scrișul permite să revii pe lume, să ieși din drama personală, să redeții social”. Rezultatul? O femeie care se teme de revenirea alcoolismului a pus un caiet și un creion în mijlocul sticlelor de pe masa din bucătărie: „Dacă îmi vine să întind brațul...”

Creativitate bine temperată pentru salariați oboșiți

Pascal Perrat, specialist în comunicații, desenează un pahar plin, un sloi de gheață, o mușcă, propunînd celor prezenți să descrie în trei minute imaginea. O voce protestează imediat: „Nu se poate, sloiul de gheață este acoperit cu apă, așa ceva nu există”.

Din 1984, Pascal Perrat animă ateliere de scris la Conforama, Havas, Rhone-Poulaine, Pechinay, La Redoute... Participanți: redactorii ziarului Interior, creatorii care și-au pierdut respirația, salariații cu dinamism: întreprinderile și-au dat seama că decretînd „azi trebuie să avem idei” nu se poate bătînd din palme. Conformismul pune frâu inventivității. Munca mea este de a stimula imaginația, acest mușchi inutil într-un univers cartezian, propunînd exerciții de scris inspirate din Tardieu, Cortazar, Michaux sau supracalități. Ostili la început, treptat-treptat au intrat în joc. Rezultatul? „Un om este ca o șosea, are pan-

glicii” Sau „Paharul pentru dinți caninii înaintea mea”. Imaginația răfără riscuri dacă socotești experiența unei echipe de funcționari de bancă, pă ce s-au amuzat să scrie un articol în care expresia „tuf calcaros” prin vieri fonetice devenea „tîfosi”, s-au jent pentru „devierea” lor. Tîfosi (suferii) beți au provocat sute de morți stadionul Heysel...

Stiloul internațional

În Statele Unite, pioniere în atelier că din 1937, un diplomat discuta curle de „creative workshops”, atelier de scris a devenit instituție. În 1990 numărău 340 de cursuri răspîndite universități, în care sunt scriitorii tiți să „fabrică” tot scriitorii. În Arca latină „atelierul de scris, după aparținut rezistenței (în timpul dictaturii argentine acolo se citeau operele terzise) permite acum studenților și me ale dezastrului economic ca să-și tige traiul. În Québec, atelierul a dînit un loc al rezistenței împotriva cîrii americane cîtopritoare, apărînd gîția limbii. Japonia își perpetuează dițiile organizînd la inițiativa zia sau ale agențiilor de informații, atede scris haku-urji (poeme de 3 versu 17 silabe). Pe vechiul continent ateli prosperă: după Franța, au înflorât zeci de asemenea ateliere Austria, Ar Belgia, Italia.

Catherine Argar

În românește c
Ioana Nicolă

GABRIELE D'ANNUNZIO

Ploaie în pădurea de pini

Taci. Pe pragul
pădurii n-ai
cuvinte rostite de tine
umane ; dar ai
cuvinte mai noi
rostite de picurii și frunzarul
și-s vane.
Ascultă. Plouă
din nori risipiți.
Plouă pe tamaricșii
amari și uscați plouă peste pinii
solzoși și hirsuți
plouă peste mirții
divini,
peste ginestrele strălucitoare,
peste ienuperii izbucnind în
splendoare

cu boabe-nmiresmate
plouă pe obrazele noastre
împădurite,
plouă pe brațele noastre unite
dezgolite,
pe veșmintele noastre
ușoare

pe gândurile nemuritoare
care deschid sufletul
nou
pe basmul erou
care ieri
te-a-nșelat, care azi mă înșeală,
o Hermiona.

Auzi ?
Ploaia cade
pe solitarul
tăpșan înverzit
cu un pocnet nesfârșit
și unduiește în aer
în urma frunzelor
mai rar, tot mai rar.
Ascultă. Răspunde
plinsului cîntul
greierilor
pe care plînsul sudului
nu-l înspăimîntă,
nici cerul, cinerul.
Și pinul
are un sunet, și mirtul
alt sunet și ienupărul
altul încă, instrumente
diverse sub nenumărate degete.
Ascultă, ascultă. Acordul
aerienilor greieri
încet-încet
mai surdul
devine astfel sub plînsul
ce se tulbură
dar un cînt i se alătură
mai aspru
care vine de jos
din umeda umbră, din
depărtare.

Mai surd, mai stins
se duce, se stinge.
Doar o cîntare
tremură încă, se stinge
reînvie, tremură, se stinge.
Nu se-aude glasul mării.

Acum se aude peste-ntregul
frunziș

răpăind
argintia ploaie
ce spală,
răpăitul ce unduie
după frunza-n vară
mai deasă, mai rară.
Ascultă.
Fiica aerului
e mută ; dar fiica
măstiniîi îndepărtate
broasca.
cîntă în umbra mai adîncă,
cine știe unde, cine știe unde !
Și plouă pe genele tale
Hermiona.

Plouă pe genele tale negre
astfel încît a plînge tu pari
dar de plăcere ; în alb nu apar
dar aproape-nverzită
pare că ieși din scoarță — o fee.
Și-ntr-o noastră viață respiră
înmiresmată
ca fructul ne e-n piept inima,

intact,
între pleoape, ochii
sînt, în ierburii, uzi,
dîntii în alveole
sînt ca migdalele, cruzi.
Și mergem din hăiș în hăiș,
îmbrățișați sau nu
(și verdea vigoare aspră
ne strînge gleznele
ne amestecă genunchii)
cine știe unde, cine știe unde !
Și plouă pe obrazele noastre
împădurite
plouă pe brațele noastre unite,
dezgolite,
pe veșmintele noastre
ușoare,
pe gândurile nemuritoare
care deschid sufletul
nou,
pe basmele erou
care ieri
m-a-nșelat, care azi te înșeală,
o Hermiona.

În românește de :
Ioana Diaconescu

Mario Benedetti (Uruguay)

NICI CAIN, NICI ABEL

Pedro Luis e cu un an mai mare decît Juan Tomas, dar seamănă unul cu altul atît de mult că toți îi luau drept gemeni. Din cauza scarlatinei, dar mai ales, din a complicațiilor, Pedro Luis a întîrziat un an la școala primară și de atunci, în continuare, au învățat împreună și la colegiu și la liceu și doi ani la cursurile pregătitoare ale facultății de arhitectură, astfel-că era un lucru obișnuit să fie văzuți mereu împreună.

Și colegii și profesorii, înainte de a li se adresa, îi întrebau cu care din ei stau de vorbă. În perioada cursurilor pregătitoare năzdrăvăniile lor au intrat în folclorul studentesc ; înaintea sesiunii de examene își împărțeau între ei obiectele și fiecare dădea de două ori examen la aceeași materie ; o dată pentru el și a doua — pentru frate-său. Astfel au promovat fără nici un fel de probleme. Solidaritatea lor frățească mergea atît de departe încît, nu de puține ori făceau curte cu rîndul cite unei gîscuțe.

Numai în anul al treilea drumurile lor s-au despărțit — din motive politice. Pedro Luis a luat-o spre stînga, Juan Tomas spre dreapta. Nici unul nici celălalt nu și-a pierdut vremea cu teoria, amîndoi, concomitent, aruncîndu-se vajnic în activitatea practică. Juan Tomas s-a lipit la o grupare oficială de dreapta, Pedro Luis a aderat la o mișcare de extremă stînga. O singură dată au încercat să se explice, încă pe la începutul drumului, dar nu s-au putut înțelege unul pe celălalt, astfel încît de-atunci încolo tema aceea era interzisă. Amîndoi continuau să locuiască în casa părintească — din respect pentru bătrînii care habar n-aveau de ruptură ; între frați era o înțelegere tacită să nu aducă vorba despre diferențele lor politice în discuțiile din casă. Juan Tomas știa de la prietenii săi despre acțiunile ilegale ale lui Pedro Luis, iar acesta — de la tovarășii lui — despre motivele pentru care poliția îl luase de cîteva ori pe fratele său mai tînăr.

După încă un an, Juan Tomas a legat definitiv cartea la gard și a intrat în poliție. Lui Pedro Luis îi ajungeau la urechi vesti că fratele său dădea ordine de tortură și chiar tortura el însuși. Cel mare, dimpotrivă, își continua studiile deși nu chiar cu atîta succes : munca în cadrul organizației îi răpa mult timp. Nici unul nu avea încredere în celălalt, drumurile le erau în asemenea măsură de diferite încît nimeni nu-i mai credea a fi frați. Pentru tovarășii lui Pedro Luis, deși ei știau totul despre meseria lui Juan Tomas, nu însemna nimic aspectul său exterior ; prietenilor și colegilor lui Juan Tomas cărona nu le erau necunoscute toate cite le făcea Pedro Luis (fără îndoială, nu degeaba pînă în acest moment el nu fusese încă arestat) nu le

spunea absolut nimic asemănarea lor izbitoare. În plus, se distingeau și prin îmbrăcăminte : Juan Tomas, întotdeauna cu cămașă albă, cravată roșie, scurtă neagră și o geantă în mînă, iar Pedro Luis, credincios ideilor independente studentești, era foarte mindru de ținuta lui : blugi, pulover și o mereu aceeași sacoșă mare de călătorie care i se bălăbănea în spinare.

Totul a început într-o sîmbătă seară. În ajun, Pedro Luis stătuse pînă tîrziu aplecat asupra cursurilor, așa încît după prînzul în familie (supă la felul înții, apoi ravioli și bere) a hotărît să se culce puțin. O oră i-ar fi fost de-ajuns : pînă la trei și apoi — la adunarea cu tovarășii. S-a trezit la șase, cu capul greu de tot. Adunarea era oricum ratată, dar ceva mai era totuși de făcut și Luis se bărbierii în pripă. Deschizînd dulapul observă imediat lipsa blugilor, a puloverului și a sacoșei. Îl străbătu un fulger : „Ticălosul ăsta mi-a pus ceva în bere !“ El și-l imagina imediat pe Juan Tomas stînd la adunare cu tovarășii lui, aceștia oferindu-i pe tavă toate informațiile importante, pe care el de mult le căuta. Era deja tîrziu să mai dea fuga să prevină pe careva. O adevărată catastrofă.

Pedro Luis se năpusti ca un vifor în camera lui Juan Tomas. Deschise dulapul și nu se miră deloc găsind acolo cămașă, cravată roșie, scurta neagră și geanta. În cinci minute se îmbracă cu hainele fratelui său, deschide geanta, îi verifică conținutul și-o zbughi ca din pușcă fără a-și lua măcar ră-mai bun de la bătrînii. Taxiul îl duse pe Luis la serviciul lui Juan Tomas. Polițiștii de la intrare îl salutară ca pe unul de-al lor iar el le făcu cu ochiul. Pe coridor îl ieși în cale un flăcău zdrăvăn pe care îl întrebă cum merg treburile iar el îi răspunde : „În regulă !“

De minune se orientă Luis cînd un alt flăcău, îmbrăcat ca și el într-o scurtă neagră îi arătă o ușă închisă : „Te-asteptă șefu“. Bătu la ușă cu grijă iar cineva dinăuntru îi spuse să intre. Șeful, fără veston, energie, transpirat, discuta cu doi tipi. Văzîndu-l, își întrerupse dialogul pentru moment, și-l întrebă : „Ei, cum e ?“ „Normal, ca de obicei“ — îi răspunde Pedro Luis. „Termină imediat. Așteaptă-mă, să-mi povestești“. Pedro Luis se depărtă, oprindu-se în dreptul peretelui.

Șeful îi instrui sumar pe cei doi. Era clar că dorea s-o termine rapid cu ei, pentru a afla nouățiile așteptate. Astfel încît Pedro Luis își putu permite chiar luxul de a deschide încet, cu mișcări largi, geanta în care stătea culcat lucind înspăimîntător, la vedere, pistolul lui Juan Tomas, zvelt dar robust, de calibrul treizeci și opt.

Traducerea :
Anatol Ghermanschi

moda, altfel

jul șefilor, regilor, al poștilor și mai ales al preoților.

Primul tratat de terapeutică a fost publicat în China, în anul 2700 î.Hr., sub auspiciile împăratului Chin-Nong. În Grecia, Esculap a devenit zeul medicinei iar cei care au aderat la cultul său au fost preoți-medici. Medicina a cunoscut și cunoaște cele mai schimbătoare mode, cele mai capricioase contradicții. Încă de la începuturi, în Grecia au apărut două școli rivale, cea a lui Cnide și cea a lui Cos, în care profesia Hipocrat. El a stabilit era științifică a medicinei și a fixat ca bază a ei observația directă. Apoi școala din Alexandria, prin Herophil și Erasistrate a fondat anatomia descriptivă și a procedat la primele disecții. Această perioadă a durat pînă la Galien, a cărui imaginație arzătoare, al cărui spirit profund și subtil au făcut din el întemeietorul unei doctrine medicale riguroase și care a fost suverană pînă la o lungă perioadă de timp.

În evul mediu, paradoxal, creștinis-

mul oprește orice progres, interzice disecțiile și studiul anatomiei, considerînd-le profanări ale ființei umane. Totuși arabii, prin Avicena și Albuca-sis, au conservat tradițiile și au augmen-tat suma cunoștințelor cîștigate pînă atunci.

Renașterea revine la textele vechi și prin Paracelsus crește considerabil interesul pentru anatomie. După el apar personalități importante, ca Ambroise Pare, Eustache, Fallope și Varole. E perioada cînd sint descrise tifosul, sifilisul, tusea convulsivă.

Ideile filozofice care au iluminat sec. XVII au influențat progresul în cercetarea medicală și au ridicat la mare modă trei sisteme medicale : chimia lui Sylvius, iatromecanismul lui Borelli și animismul lui Stahl. Apoi Harvey face extraordinara și nemuritoare descoperire a circulației singelui, Aselli și Pecquet descoperă sistemul limfatic iar Leuwenhoek inventează microscopul.

Secolele următoare aduc medicinei descoperirile din chimia lui Lavoisier

ceea ce duce la schimbarea punctelor de vedere și la stabilirea unei baze noi a fiziologiei. Pinel, Bichat, Corvisart elimină din medicină spiritul de sistem, Laënnec introduce „ascultarea organelor“, cu urechea sau prin intermediul unor instrumente și în același timp Rostan, Andral, Trousseau, Ricord transformă medicina în știință pozitivă. Prin bacteriologia sa Pasteur deschide o cale ce fusese complet necunoscută și dă posibilități dezvoltării chirurgiei. Chimia și fizica aduc la modă ideea de „precizie“ a diagnosticului iar hypodermia face o modă aproape daunătoare din administrarea de medicamente. În 1920 o altă schimbare prin seroterapie și opoterapie. Deci nu numai „la dona e mobile“.

Corina Cristea

Medicina (I)

Se spune că medicina e cea mai populară dintre științe. Fiecare cunoaște măcar un leac, măcar o boală. Originea ei trebuie căutată în timpurile preistorice. La începuturile ei se ocupa de arta de a cuceri și învinge boala, fără preocuparea de a stabili vreun diagnostic. Medicina era apana-

DONALD BARTHELME

Cînd Căpitanul Blood pleacă pe mare, el închide cu mina lui ușile și ferestrele casei sale de pe Cow Island („Insula Vacii“). Nu poți ști niciodată ce fel de om poate să intre în casă în absența stăpînului.

Cînd Căpitanul Blood navighează, lui îi place mai degrabă să se plimbe pe puntea din față decît pe cea din spate — o chestiune de opțiune personală. În cabina sa ține marmeladă și o maimuță, iar în cuier are la dispoziție vreo patru peruci.

Cînd Căpitanul Blood constată că vasul său este urmărit de amiralul olandez Van Tromp, el consideră oportun să fie azvirlite femeile peste bord. Astfel, ele vor pluti, ca niște lotuși giganteschi în cămășile lor de noapte verzi, purpurii, albastre sau ca levănțica, drept în fața navei lui Van Tromp, care se va simți obligat să se oprească și să le ia la bord. În prealabil Blood echipase pe dedesubt femeile cu centuri de salvare. Practic, ele se află, în permanență, în afara oricărui pericol. Dar ce spuneți despre falcile amenințătoare ale broștelor țestoase de mare? Nu, hotărît lucru, femeile nu pot fi azvirlite peste bord. Ce ticăloșie! Ce idee timpită! Cum de vă puteți gândi la așa ceva? La modelul descris de plutirea, în lumina lunii, de către o cămașă de noapte argintie sau de culoarea cireșii...

Căpitanul Blood arborează o mutră imperturbabilă, tăioasă.

Își cercetează în continuu hărțile, promițînd tuturor că lucrurile vor lua o întorsătură favorabilă. N-a fost rost de nici o pradă în ultimele opt luni. Să încerce, oare, altceva? Să se mute în alt ocean? Oamenii privesc situația relativ calm. Nu s-a auzit nici un protest. Totuși, tensiunea pare să crească.

Cînd Căpitanul Blood se retrage la culcare (lăsînd ordinul de a fi chemat imediat în cazul în care se ivește ceva), de obicei el se apucă de lectură. Sau fumează, meditănd în liniște la evoluția lucrurilor.

Proasta lui reputație n-ar trebui, de fapt, să beneficieze chiar de oribilele referințe folosite îndeobște. Rareori un om plimbîndu-se pe străzile orașului Panama sau ale Port-Royal-ului ori pe cele din San Lorenzo și fără să-i fie străpunsă pipota cu o spadă ori creierul sfărîmat cu un topor fără ca asta să se petreacă în numele Căpitanului Blood. Desigur, cînd măsurile extreme nu pot fi evitate... În asemenea cazuri, el nu ezită ci, dimpotrivă, acționează cu o siguranță rar întîlnită. Nu există cale de mijloc: cînd cineva lasă la buna dispoziție a unei nave înzestrate cu șaptezecisipatru de tunuri o corăbioară fragilă ca o păstaie de mazare, acela trebuie să se aștepte la un adevărat masacru.

Blood în zori, o figură solitară, plimbîndu-se de-a lungul și de-a latul punții.

Nici un alt vas prin apropiere. Scoțeste în buzunarul jachetei sale de catifea albastră, brodată cu dantelă de argint. Mina lui dă peste trei obiecte albe, rotunde: trei larve de molii. Degustat le zvîrle peste bord. O fi un semn de noroc, gîndește. Băgînd mina în alt buzunar, extrage de acolo un pergament împăturit, legat cu o panglică. Desfăcînd pachețelul, descoperă că este, de fapt, un aide-mémoire, datînd cam de vreo zece luni: „Delfinul, Căpitanul Darbraunce, 120 de tone, încărcătură de argint. Pe ea!“ Chicotînd, Blood îl caută din ochi pe tovarășul său, Oglethorpe, o namilă blondă, surizătoare.

Cine o fi la bordul acestui vas aflat acum în raza de bătaie a tunurilor mele? — se întrebă Căpitanul Blood. Oamenii înstăriți, sper, plini de argintărie și aurărie.

„John cel Scurt, pe unde-i domnul Oglethorpe?“

„Nu-s John cel Scurt, sir, sînt John din Orkney.“

„Iartă-mă, John. Domnul Oglethorpe a dus la îndeplinire instrucțiunile mele?“

„Intocmai, sir. E la provă, pregătînd bombardă, cu fitilul aprins în mină, gata să expedieze prima salvă.“

„Foc, atunci!“

CĂPITANUL BLOOD

DONALD BARTHELME este, după părerea quasi-unanimă a criticii, cel mai important autor american de proză scurtă (refuză programatic să scrie roman). Dintre volumele care l-au impus atît în țara sa (este deținătorul unai Premiului Național al Cărții și al altor prestigioase distincții) cit și pe plan mondial, amintim *Întoarce-te, doctore Caligari*, *Albă ca Zăpada*, *Practici de necomentat*, *acte nenaturale* (titlu cu posibil ecou și în spațiul autohton, vezi primul roman al lui Gheorghe Crăciun), *Viața de oraș*, *Tristețe*, *Plăceri vinovate*, *Amatorii*, *Zile mărețe*. Donald Barthelme s-a născut în anul 1931 și trăiește actualmente la New York. Este membru al Academiei Americane și al Institutului de

Povestirea Căpitanul Blood a fost selectată din volumul *Peste noapte*, către multe orașe îndepărtate. Reintîlnim, între alte caracteristici ale scrisului său, tratarea în cheie periodică a miturilor și reciclarea subiacentă a conversației literare. Pațtern-ul de la care se pleacă este furnizat de un faimos roman pirateresc, avînd în prim-plan figura erouului omonim.

„Foc!“
BAM.
„Căpitanul celeilalte corăbii nu pare să înțeleagă ce i se întîmplă.“
„Nici nu trebuie!“
„Ne ignoră!“
„Nătărăul!“
„Încă o salvă!“
BAM.
„I-am făcut-o!“
„Intră în derivă!“
„Aruncă ancora!“
„Azvîrle din încărcătură!“
„În regulă, domnule Oglethorpe, te poți pregăti de abordaj.“
„În regulă, Peter.“
„Și, Jeremy—“
„Da, Peter?“
„Realizez c-am avut un sezon cam prost.“
„Ei, n-a fost chiar așa de rău, Peter. Un pic, doar. Poate că —“
„Înainte de a trece la abordaj, aș vrea să le transmîți oamenilor că apreciez modul în care și-au manifestat răbdarea. Răbdarea și, aș zice, tactul.“
„Știam noi că pui ceva la cale, Peter.“
„O să le transmîți ce te-am rugat, nu-i așa?“

Întotdeauna este minunată clipa asta, se gîndește Căpitanul Blood. Pregătindu-te să abordezi. Cu pistolul într-o mînă și sabia, în cealaltă, scoasă din teacă. Îndreptîndu-te spre puntea vasului avariat, avînd în spatele tău un echipaj rapace, vicelan, dar în cea mai strictă disciplină de corsari. Gata să dea piept cu micul grup de victime înspăimîntate, tremurînd la gîndul unui posibil masacru. Printre ei, mai multe femei superbe, una cu adevărat senzațională, total aparte de tovarășele ei, strîngînd în mîini un cuțit cu care are

de gînd, în ciuda tuturor evidențelor să —

Cînd Căpitanul Blood sărbătorește înșfăcărea unei corăbii, o pradă bogată, se duce singur la popotă și gătește tallarines à la Calalana (tocătură, costițe, alune, ananas) pentru tot echipajul. Numele navei capturate este înscrisă într-un carnețel alături de celelalte realizări ale carierei sale. Iată cîteva dintre ele: *Oxford*, *Luis*, *Norocul*, *Mielul*, *Negutătorul din Jamaica*, *Betty*, *Prosperul*, *Strădanie*, *Șoimul*, *Bonaventura*, *Constant Thomas*, *Marquesa*, *Señora del Carmen*, *Maria Gloriosa*, *Regina Fecioară*, *Esmeralda*, *Havana*, *San Felipe*, *Decisul...*

Adevăratul corsar nu este persecutat de ideea că Dumnezeu nu e de partea lui, mai ales dacă, așa cum se întîmplă de obicei, el a devenit pirat în urma unei oribile nedreptăți comise împotriva lui, cum ar fi, de pildă, recrutarea în Marina Regală pe cînd sorbea nevinovat o licoare la taverna din port sau întemnițarea într-una din închisorile infecte ale Inchiziției pentru vina de a-l fi luat gura pe dinainte. În consecință, Blood simte că rămîne fidel idealului ales și, pentru asta, a aprins luminări în bisericile celor mai multe din metropolele Lumii Noi. E drept, folosind pseudonime.

Căpitanul Blood colindă fără încetare oceanele, întreprinzînd îndrăznețe raiduri. Un raid obișnuit îi aduce cam 20.000 piese de aur și argint, tezaur care este împărțit corect între marinari, răniți primînd mai mult, în funcție de gravitatea răni. O ureche ciuntită este răsplătită cu două monede, o ureche smulsă de tot face de la zece la douăsprezece monede. Tarifal plăților maximele pentru răni este expus la vedere.

Pe pămînt, Blood este stingherit, chiar tulburat de viața la oraș, orice străin poate să-i caute praf fără nici un motiv, la bunul său voie. Numai să iei în seamă asemenea cruri și tot este agasant. Așa că, cînd, însă, nu se întîmplă niciodată pe o corăbie, pe mare.

Un incident amuzant: Căpitanul Blood a atacat o navă, a obligat-o să arunce ancora (în acest voiaj el însoțit de încă trei corăbii, sub comanda lui aflîndu-se aproape o mie de oameni) și acum îl interoghează pe căpitanul de pe corăbie, pe care îl ține în stare de arest, pe căpitanul ca și pe un frînt, în cabina sa plină de borcane de vin și peruci noi.

„Și cum care v-ar fi numele, sir?“
„Jones, sir.“
„Ce fel de nume e ăsta? Englez?“
„Presupun.“

„Nu, e american, sir.“
„American, CE înseamnă asta?“
„America este o țară care și-a cucerit locul ei între națiunile lumii.“
„N-am auzit de ea. Unde se află?“
„Spre nord, nord-vest. E o națiune foarte mică, deocamdată, și este o țară tânără abia de vreo doi ani.“

„Dar numele corăbiei este francez?“
„Da, într-adevăr. A fost botezată în onoarea lui Benjamin Franklin, unul dintre eroii noștri americani.“

„Bon Homme Richard? Ce are de-a face cu Benjamin sau cu Franklin?“
„De fapt e o aluzie la un almanah publicat de Dr. Franklin și intitulat „*Poor Richard's Almanac*“.

„Mă plictisiți, sir. American sau sinteți capturat, așa că spuneți-mi ce vă predați, împreună cu întreg echipajul, încărcătura și restul lucrurilor.“
„Sir, nici măcar n-am început lupta.“
„Căpitan, asta-i o nebunie. Vă înconjurat din toate părțile. În plus, o spărtură uriașă în carenă, sub lăptășă de plutire, în urma loviturii noastre avertizare, care a fost un pic eron calculată. Luați apă într-un ritm de grozi or. Tot mai vreți să luptați?“

„E pariul nostru ca americani, asta-i tot ce avem de făcut. Mica noastră națiune trebuie să se supună la asemenea examene pentru a supraviețui în fața celorlalte națiuni, mai vechi și mai bogate ale lumii.“
„Dumnezeule! Jones, ești cel nenorocit dintre nenorociții pe care mi-a fost dat să-i văd vreodată. Mă ar dracu' dacă nu-s în stare să dau drumul numai pentru pariul amuzant!“

„Nu, sir, insist să luptăm. Ca fost un tor al tradiției navale americane, trebuie să constituim un exemplu.“
„Jones, întoarce-te pe navă și începe!“
„Nu, sir, voi lupta pînă la ultima resursă, pentru a salva onoarea Americii.“

„Jones, chiar în America, indifeerența pe unde-o fi ea, cred că-ai întîlnit vîntul «sonat».“

„Oh, înțeleg. Bine, atunci. Cred că voi ridica ancora, Căpitan, cu peștele și siunea dumneavoastră.“

„Fii mai atent, altă dată, Căpitan. Domnul fie cu tine!“

Blood, în zori, o figură solitară plimbîndu-se de-a lungul și de-a latul punții. Lumea pirateriei e mare și, în lași timp, mică. Poți fi de bună dîntă cit și ziua de lungă și tot o poți șesti cu o maimuță în cabină în loc de nevastă. Și ce-ar spune mama ta de asta?

Dansul favorit al Căpitanului Blood este gravul și obsedantul *sardana*, dans în care participanții își smîinile unul altuia, stînd față în față și formînd un cerc care devine, în timp, mai mare și mai mic, apoi în mare. Se dansează fără ca pe fațelor mai mulți zimbetuli să înflorască vreodată. Blood îl dansează adesea cu oamenii săi, în mijlocul oceanului, după prînz, în acompaniamentul singure trompete de argint.

Prezentare și traducere
Dan Silviu Boerescu

* *Poor Richard's Almanac* (nota 1)